

newsletter

Nowy skład Rady Naukowej Instytutu

Colloquium Opole 2016:
Polska, Czechy, Niemcy
wobec wyzwania migracji
i integracji.....16

Program Badawczy dla
Ziem Zachodnich
i Północnych.....7

Wspomnienia o dr Danucie
Berlińskiej23

Słowo wstępne

Kierujemy do Państwa kolejny numer Newslettera, informujący o najważniejszych wydarzeniach w PIN – Instytucie Śląskim w Opolu, w drugim półroczu 2016 roku.

Rozpoczynamy od przybliżenia składu Rady Naukowej PIN-IŚ kadencji 2016-2020 wraz z notkami biograficznymi jej członków. W dziale *Wydarzenia* znajdą Państwo informacje między innymi o zmianach organizacyjnych, jakie zaszły w naszej placówce w ostatnich miesiącach, czy też o wędrującej wystawie pt. „Wrastanie. Ziemia Zachodnie i Północne. Początek” oraz o udziale PIN-IŚ w pierwszym Kiermaszu Książki Historycznej w Opolu.

Podsumowujemy także udział naszych pracowników w Projekcie Badawczym dla Ziemi Zachodnich i Północnych, koordynowanym przez wrocławski Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” oraz relacjonujemy przebieg konferencji naukowych organizowanych przez PIN-IŚ, takich jak chociażby „Colloquium Opole” 2016.

W bieżącym numerze troje pracowników prezentuje tematy swoich projektów badawczych, których omówienie miało miejsce podczas wewnętrznych zebrań naukowych. W dziale *Personalia* podsumowujemy okres dyrektorowania dr inż. Katarzyny Widery w PIN – Instytucie Śląskim w Opolu oraz umieszczamy wspomnienia o naszej zmarłej koleżance dr Danucie Berlińskiej. Omawiamy także otwarte zebrania naukowe: „Środy w Instytucie Śląskim”. W stałych działach przybliżamy najnowsze publikacje, omawiamy udział naszych pracowników w konferencjach naukowych oraz prezentujemy zapowiedzi wydawnicze na najbliższe półrocze. Przedstawiamy także wykaz tegorocznych prac magisterskich zgłoszonych do XXVI edycji konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzyńków.

Więcej bieżących informacji znajdą Państwo na naszej stronie internetowej

<http://www.instytutslaski.com>

Zapraszamy do lektury!

Spis treści

Słowo wstępne.....	2
Rada naukowa.....	3
Wydarzenia.....	7
Zebrania naukowe pracowników.....	20
Personalia.....	21
Pro memoria.....	23
Udział pracowników w konferencjach naukowych.....	25
Środy instytutowe.....	29
Najnowsze publikacje	30
Zapowiedzi wydawnicze.....	33
XXVI edycja konkursu o nagrodę im. J. i W. Warzyńków.....	34

Rada naukowa

Zgodnie z ustawą o instytutach badawczych organami instytutu są: Dyrektor oraz Rada Naukowa. Rada Naukowa jest organem stanowiącym, inicjującym, opiniodawczym i doradczym instytutu w zakresie jego działalności statutowej oraz w sprawach rozwoju kadry naukowej i badawczo-technicznej.

Wybory członków Rady Naukowej PIN-Institutu Śląskiego spośród pracowników tejże placówki miały miejsce w czerwcu 2016 r. Wyłoniono wówczas 8 nowych członków Rady. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako minister nadzorujący powołał kolejnych 7 osób spoza Instytutu. Tak więc Rada liczy 15 członków. Rada w nowym składzie ukonstytuowała się na posiedzeniu w dniu 12 października 2016 r. Na przewodniczącego Rady wybrano prof. dr. hab. Grzegorza Straucholda, a na zastępców dr. hab. Teresę Smolińską, prof. UO oraz dr. hab. Joannę Dybowską, prof. PIN-IŚ. Sylwetki wszystkich członków Rady Naukowej przedstawiamy poniżej.

Grzegorz Strauchold, przewodniczący Rady Naukowej PIN-Institutu Śląskiego w Opolu, prof. dr. hab., profesor zwyczajny Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1981 r. ukończył studia w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego ze stopniem magistra. W 1984 r. został zatrudniony w tymże uniwersytecie. W 1993 r. pod kierunkiem prof. dr. hab. Wojciecha Wrzeńskiego pomyślnie obronił dysertację doktorską poświęconą tzw. polskiej ludności

autochtonicznej na ziemiach zachodnich i północnych. W tym czasie zorganizował (we współpracy z Urzędem Miejskim Wrocławia) i poprowadził Podyplomowe Studium Wiedzy o Śląsku. W 2003 r. uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego. Podstawą procesu habilitacyjnego była rozprawa o polskiej myśli zachodniej po II wojnie światowej. W 2013 r. Prezydent RP nadał mu tytuł naukowy profesora. W 2016 r. został zatrudniony – nadal nieprzerwanie w Uniwersytecie Wrocławskim – na stanowisku profesora zwyczajnego. W Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego pełni funkcje: kierownika Zakładu Historii Najnowszej i kierownika Pracowni Atlasu Historycznego. Jego zainteresowania naukowe – obejmujące XIX-XXI wiek - koncentrują się wokół historii wschodnich terenów niemieckich i zachodnich ziem polskich, polskiej myśli politycznej, geografii i kartografii historycznej, regionalistyki.

Jest autorem około 350 publikacji, w tym: 5 samodzielnych książek, trzech atlasów historycznych, kilkudziesięciu tomów pod jego redakcją naukową. Jest m. in. redaktorem naukowym serii „Historyczno-topograficznego atlasu miast śląskich” powstającego we współpracy z Pracownią Atlasu Historycznego Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego i Instytutu im. Gottlieba Herdera w Marburgu. Zorganizował kilkadziesiąt konferencji naukowych. Jest członkiem szeregu rad naukowych

Posiedzenie Rady Naukowej w dniu 25.01.2017 r. Od lewej stoją w kolejności: Piotr Solga, Anna Pobóg-Lenartowicz, Teresa Smolińska, Wojciech Kucharski, Piotr Pałys, Grzegorz Strauchold, Magdalena Przysiężna-Pizarska, Bernard Linek, Magdalena Moj, Renata Kobylarz-Buła, Joanna Dybowska, Marek Mazurkiewicz i Andrzej Hanich.

periodyków historycznych i instytucji naukowych. Jest kierownikiem zespołu powołanego z inspiracji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dla intensyfikowania badań naukowych Państwowego Instytutu Naukowego - Instytutu Śląskiego w Opolu, Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie, Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Pełni także funkcję redaktora naczelnego nowopowstałego naukowego periodyku historycznego „Rocznik Ziemi Zachodniej”, który będzie publikowany w wersji elektronicznej. Od października 2016 r. pełni funkcję Przewodniczącego Rady Naukowej Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu.

Teresa Smolińska, zastępca przewodniczącego Rady Naukowej PIN-Instytutu Śląskiego w Opolu, dr hab., profesor Uniwersytetu Opolskiego, kulturoznawca, folklorystka, śląskoznawca, literaturoznawca. Zainteresowania naukowe: tradycyjna i współczesna kultura, kultura regionalna, folklor polski i słowiański, historia folklorystyki, pogranicza etniczne, religijność i pobożność ludowa, niematerialne dziedzictwo kulturowe, śląska kultura ludowa. Członek Komitetu Nauk Etnologicznych PAN (od 2011 r. przewodnicząca Komisji Folklorystycznej KEN, od 2015 r. – członek Prezydium), kierownik Katedry Kulturoznawstwa i Folklorystyki UO (1996-2016), wiceprezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego we Wrocławiu (1996-2015, od 2015 – członek ZG PTL), z-ca przewodniczącego Rady Naukowej PIN - Instytutu Śląskiego w Opolu (od 2003 r., nowa kadencja 2016-2020); z-ca przewodniczącego (w kadencji: 2014-2018) Rady Głównej Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Lublinie (od 1986 r. członek); od 2015 r. z-ca przewodniczącej Sekcji Polskiej Internationale Organisation für Volkskunst (IOV), NGO in operational relations with UNESCO (od 1996 r. członek). Jest członkiem: Polsko-Słowackiej Komisji Nauk Humanistycznych przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego (od 2004 r.), Rady Muzeum przy Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu (od 1998 r.), Rady Naukowej Instytutu im. Oskara Kolberga (od 2012 r., kadencja: 2017-2020), Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1983 r.), Polskiego Towarzystwa Kulturoznawczego oraz Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego (od 2007 r.). Jest przewodniczącą Komitetu Redakcyjnego serii wydawniczej Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego „Dziedzictwo Kulturowe” (od 2002 r.), członkiem redakcji rocznika polsko-słowackiego „Kontakty” (od 2004 r.), pisma ZG Stowarzyszenia Twórców Ludowych „Twórczość Ludowa” (Lublin), członek kolegium redakcyjnego „Notatnika Skansenowskiego. Rocznika Muzeum Wsi Opolskiej” (od 2011 r.), członek Rady Naukowej czasopisma „Zabawy

i Zabawki” (Kielce, od 2013 r.), dwóch serii wydawniczych: „Anthropologica Stromata” (Opole, od 2010 r.), „Transcarpathica” (Katowice, od 2012 r.); w latach 2011-2016 redaktor tematyczny w zakresie folklorystyki w redakcji rocznika „Lud”. Jest członkiem Odborowej komisji doktorandského štúdia (Kulturologia) przy: Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra (Słowacja), od 2005 r.

Autorka: ponad 200 studiów i artykułów, książek: *Jo wóm trocha połosprowiom... Współcześni gawędziarze ludowi na Śląsku* (1986), *Z wybranych problemów dawnej i współczesnej sztuki opowiadania* (1987), *Rodzina o sobie. Folklorystyczny aspekt rodzinnej tradycji kulturowej* (1992), prac redakcyjnych: *Pogranicze jako problem kultury* (1994), *Tradycyjne zwyczaje i obrzędy śląskie. Wypisy* (1994; 2003; 2004), *Folklorystyczne i antropologiczne opisanie świata. Księga ofiarowana Profesor Dorocie Simonides* (1999), *Ludzie Uniwersytetu Opolskiego. Profesor Dorota Simonides* (2000), *Wielokulturowość na Śląsku Opolskim, Litwie, Białorusi i Ukrainie. Z badań nad pograniczami etnicznymi* (2009), *Między kulturą ludową a mową. Historia, terażniejszość i perspektywy badań* (2010), współredaktor prac zbiorowych: *Z dziejów i dorobku folklorystyki śląskiej (do 1939 roku)* (2002), *Pobożność ludowa w życiu liturgiczno-religijnym i w kulturze* (2004), *Kultura plebejska w mieście przemysłowym* (2004), *Żniwniok opolski* (2009, 2015), *Nowe konteksty badań folklorystycznych* (2011) oraz czasopism: „Notatnik Skansenowski. Rocznik Muzeum Wsi Opolskiej” 2015, nr 5 (Opole 2016), współautor edycji tekstów folklorystycznych: *Księga humoru ludowego* (1981), *Jak starka swego Zeflika na powstanie wysłała. Ludowe opowieści powstańcze* (1989), autorka skryptów.

Joanna Dybowska, zastępca przewodniczącego Rady Naukowej PIN-Instytut Śląskiego w Opolu, dr hab., profesor PIN-Instytutu Śląskiego, ekonomista, socjolog, demograf. Absolwentka Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Stopień doktora otrzymała na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a stopień doktora habilitowanego na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. W latach 1984-2013 związana z Wydziałem Ekonomicznym Uniwersytetu Opolskiego. Od 2013 r. zatrudniona w Zakładzie Badań Regionalnych i Lokalnych Instytutu Śląskiego kieruje Pracownią Badań Społecznych. W swoich badaniach zajmuje się problemami demograficznymi dotyczącymi Śląska Opolskiego jak i całego kraju, ze szczególnym uwzględnieniem w ostatnich latach kwestii depopulacji. Wyniki swoich badań publikuje w artykułach naukowych oraz prezentuje na konferencjach w kraju i za granicą. Jest autorką kilkunastu

artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych i pracach zwartych oraz monografii poświęconej przemianom demograficznym w regionie odpływu migracyjnego. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Stowarzyszenia Instytut Śląski oraz European Association for Population Studies (EAPS).

Andrzej Hanich, ks. prof. dr hab., profesor zwyczajny PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu, autor 130 publikacji. Do ważniejszych książek należą: *Góra św. Anny – centrum pielgrzymkowe Śląska Opolskiego – 1945–1999* (Opole 1999), *Czas przełomu. Kościół katolicki na Śląsku Opolskim w latach 1945–1946* (Opole 2008), *Martyrologium duchowieństwa Śląska Opolskiego w latach II wojny światowej* (Opole 2009), *Dekanaty i parafie Administracji Apostolskiej Śląska Opolskiego w latach 1945–1946* (Opole 2009), *Pamięć o kresowych korzeniach (własnej) tożsamości* (Opole 2010), oraz *Ksiądz infułat Bolesław Kominek, pierwszy administrator apostolski Śląska Opolskiego (1945–1951)*, (Opole 2012). Wyróżniony przez Katowicką i Opolską Izbę Gospodarczą nagrodą im. Karola Miarki za rok 2014 oraz *Złotym i Platynowym Laurem Umiejętności i Kompetencji* za rok 2011 i 2014. Członek Rady Głównej Instytutów Badawczych.

Renata Kobylarz-Buła, doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, absolwentka Uniwersytetu Opolskiego (kierunek: historia) i Nauczycielskiego Studium Języków Obcych w Opolu (język niemiecki), dysertacja doktorska: *Walka o pamięć. Polityczne aspekty obchodów rocznicy powstania w getcie warszawskim 1944–1989* obroniona w 2008 r. na Uniwersytecie Opolskim, od 2004 r. pracownik Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu (w latach 2007–2010 kierownik Działu Naukowo-Badawczego, od 2010 r. zastępca dyrektora Muzeum). Tematy badawcze: pamięć w powojennej Polsce o powstaniu w getcie warszawskim, losy Ślązaków – żołnierzy Wehrmachtu po zakończeniu II wojny światowej, historyczny rodowód i współczesne przesłanie Łambinowic. Ważniejsze publikacje: *Walka o pamięć. Polityczne aspekty obchodów rocznicy powstania w getcie warszawskim 1944–1989* (Warszawa 2009), *Wykaz niemieckich obozów jenieckich 1939–1945* (Opole 2010) – współautor Krzysztof Sznotala, *Zwykły żołnierski los. Jeńcy wojenni na Pomorzu Zachodnim 1939–1945* (Opole 2011) – redakcja wspólnie z J. Aniszewską i P. Stankiem. Ponadto autorka kilkunastu artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych i pracach zwartych, kilku informatorów/katalogów wystaw oraz materiałów edukacyjnych, redaktorka naukowa „Łambinowickiego Rocznika Muzealnego”.

Wojciech Kucharski, doktor nauk humani-

stycznych, historyk i archeolog, zajmuje się historią średniowiecza i czasów najnowszych, szczególnie religijnością, historią Kościoła i relacjami dyplomatycznymi PRL i Stolicy Apostolskiej. Zastępca dyrektora we wrocławskim Ośrodku „Pamięć i Przyszłość”, wykłada w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Autor monografii o kulcie bł. Czesława *Beatus Ceslaus natonie Polonus. Dzieje kultu błogosławionego Czesława* (Kraków 2012). Autor opracowań dotyczących historii Orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich z 1965 r. Współredaktor publikacji *Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek – prekursor pojednania polsko-niemieckiego* (2009), *Ziemie Zachodnie – historia i perspektywy* (2011). Redaktor publikacji *Droga do stabilizacji polskiej administracji kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych po II wojnie światowej* (2013). Twórca i redaktor naczelny „Wrocławskiego Rocznika Historii Mówionej”. Członek Polskiego Towarzystwa Historycznego i Polskiego Towarzystwa Historii Mówionej. Mieszka we Wrocławiu.

Bernard Linek, doktor, historyk, pracownik naukowy Państwowego Instytutu Naukowego – Instytut Śląskiego w Opolu, gdzie pełni obowiązki dyrektora (od 01.10.2016 r.) oraz funkcję redaktora naczelnego „Studiów Śląskich” (od 2012 r., wcześniej przez dekadę sekretarz pisma). Zainteresowania naukowe: dzieje Górnego Śląska w XIX i XX w., powojenne dzieje Polski (ze szczególnym uwzględnieniem Górnego Śląska), stosunki polsko-niemieckie, nacjonalizm w Europie Środkowo-Wschodniej. Najnowsza publikacja: *Narracje górnicze z terenu Zabrze. Kopalnia to je do mnie wszystko*, red. nauk. B. Linek, Zabrze 2016. W przygotowaniu rozprawa habilitacyjna poświęcona kulturze robotników górnośląskich okresu cesarstwa niemieckiego. Członek Rady Naukowej PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu od 1995 r.

Marek Mazurkiewicz, doktor nauk politycznych, pracownik naukowy PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu, absolwent politologii Uniwersytetu Opolskiego. W kręgu jego zainteresowań badawczych znajdują się zagadnienia powojennej wymiany ludności pomiędzy Polską a Niemcami, kwestie różnic w polskiej i niemieckiej pamięci zbiorowej oraz mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem mniejszości niemieckiej na historycznym obszarze Górnego Śląska. Autor trzech książek, kilkudziesięciu artykułów naukowych i opracowań eksperckich z zakresu problematyki stosunków polsko-niemieckich, mniejszości narodowych i etnicznych oraz stosunków społecznych w Polsce.

Magdalena Moj, magister, absolwentka europeistyki Politechniki Opolskiej, pracownik Zakładu Badań Regionalnych i Lokalnych PIN-

Instytutu Śląskiego w Opolu. Zainteresowania naukowe: procesy demograficzne zachodzące na obszarach wiejskich województwa opolskiego po 1989 roku, procesy semiurbanizacyjne oraz suburbanizacyjne.

Marzena Muszyńska, doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, stopień doktora uzyskała na Uniwersytecie Wrocławskim; pracownik naukowy PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu, adiunkt w Pracowni Badań nad Stosunkami Językowymi na Śląsku.

Piotr Pałys, dr hab., profesor PIN-Instytutu Śląskiego, historyk, kieruje Zakładem Badań Historycznych, Niemcoznawczych i Bohemistycznych. Autor siedmiu prac zwartych i około trzydziestu artykułów, opracowań źródłowych, recenzji, omówień i relacji. Główne zainteresowania badawcze: dzieje narodu serbołużyckiego, stosunki polsko-serbołużyckie, stosunki polsko-czechosłowackie, dzieje Śląska.

Magdalena Przysiężna-Pizarska, doktor, absolwentka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, archeolog i wykładowca akademicki, adiunkt w Zakładzie Archeologii Instytutu Historii Uniwersytetu Opolskiego, dyrektor ds. nauki, współpracy z zagranicą i promocji w Instytucie Historii UO (od 01.09.2012 r.). Rozprawa doktorska obroniona w 2010 r. na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego. Autorka licznych publikacji naukowych, prowadziła badania archeologiczne na terenie Polski (m.in. Ryczyn, Byczyna, Namysłów, Kędzierzyn-Koźle, Jedlina Zdrój, Pola Grunwaldzkie) oraz brała udział w wykopaliskach na terenie Czech (Nesvětice), Ukrainy (Orłówka), Rosji (Nowogród Wielki, Stara Russa), Sycylii (Alta-villa Milicia); współpracuje z ramienia Instytutu Historii UO z instytucjami i organizacjami o charakterze naukowo-badawczym – w kraju i poza granicami, społecznym, prowadząc wykłady, prezentacje i warsztaty z tematyki śląskiej, archeologicznej, historycznej i w ramach rekonstrukcji kultury materialnej. Szczególnie współpracuje z: muzeami i bibliotekami na terenie Opolszczyzny (Brzeg, Opole, Namysłów, Byczyna), Archiwum Państwowym, Polskim Towarzystwem Historycznym, Instytutem Pamięci Narodowej, Wszechnicą Solidarności, Uniwersytetem 3 Wieku, Partnerstwem Wschód, Opolskim Stowarzyszeniem Nauczycieli Języka Niemieckiego, Domem Współpracy Polsko-Niemieckiej, Polską Akademią Nauk, Uniwersyteciem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Udziela się społecznie: Prezes Towarzystwa Miłośników Starożytności (od 2005 r.), członek Komisji do Spraw Opolskiego Ostrówka przy Wojewodzie Opolskim (od 2012 r.), członek Naukowego Towarzystwa Polsko – Czeskiego (od 2012 r.), członek Komisji Rewizyjnej Opolskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego (od 2012 r.

do 2015 r.).

Anna Pobóg-Lenartowicz, prof. dr hab., profesor zwyczajny na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Opolskiego. Absolwentka historii archiwalnej Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Doktorat w 1992 r. na tym samym wydziale UW (pod kierunkiem prof. Waława Korty); habilitacja w 1999 r. na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego, profesura w 2008 r. na tym samym wydziale UO. Zatrudniona w Instytucie Historii Uniwersytetu Opolskiego. Zainteresowania badawcze: historia średniowieczna (Polski i powszechna), historia Kościoła (ze szczególnym uwzględnieniem wspólnot zakonnych, zwłaszcza kanoników regularnych, dominikanów, cystersów), historia Śląska (zwłaszcza księstwa opolskiego), historia kobiet, historiografia średniowieczna (zwłaszcza hagiografia), nauki pomocnicze historii. Autorka 7 monografii, 15 prac pod redakcją, około 300 artykułów naukowych i popularno-naukowych, pomysłodawczyni i współorganizatorka cyklu międzynarodowych konferencji naukowych "Klasztor w..." oraz przeszło 50 innych konferencji naukowych i popularno-naukowych. Tytuły wybranych monografii: *Uposażenie i działalność gospodarcza klasztoru NMP na Piasku we Wrocławiu* (Opole 1994), *Kanonicy regularni na Śląsku. Życie konwentów w klasztorach kanoników regularnych na Śląsku do końca XV wieku* (Opole 1999), *A czyny ich były liczne i godne pamięci. Konwent kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu do początków XVI w.* (Opole 2007), *Chmielowice. Siedem wieków istnienia* (Opole 1995), *Święty Wojciech* (Kraków 2002, 2013 II wydanie), *Jan Pustułka. Nauczyciel, społecznik, animator życia kulturalnego* (Wrocław 2013), *Energiczne, władcze, pobożne. Księżniczek i księżnych opolskich portret (prawie) własny* (Opole 2016).

Andrzej Sakson, prof. dr hab., profesor zwyczajny na Wydziale Nauk Społecznych i Dziennikarstwa UAM oraz w Instytucie Zachodnim w Poznaniu. Zainteresowania badawcze: mniejszości narodowe i etniczne, przemiany społeczne na Ziemiach Zachodnich i Północnych, stosunki polsko-niemieckie, migracje, Obwód Kaliningradzki. Autor ponad 300 publikacji, m.in. *Mazurzy – społeczność pogranicza* (Poznań 1990), *Stosunki narodowościowe na Warmii i Mazurach 1945-1997* (Poznań 1998), *Od Kłajpedy do Olsztyna*.

Współcześni mieszkańcy byłych Prus Wschodnich: Kraj Kłajpedzki, Obwód Kaliningradzki, Warmia i Mazury (Poznań 2011, wydanie niemieckie – 2016).

Piotr Solga, magister, absolwent socjologii Uniwersytetu Opolskiego. Pracownik Zakładu

Badań Regionalnych i Lokalnych PIN-Institutu Śląskiego w Opolu, zainteresowany zjawiskiem prekaryzacji społeczeństwa Opolszczyzny w związku z procesem globalizacji oraz przemianami i problemami społecznymi wynikającymi z postępu technologicznego.

Wydarzenia

Zmiany organizacyjne

Z dniem 30 września 2016 r. dyrektor Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu dr iż. Katarzyna Widera, złożyła rezygnację. Funkcję tę pełniła od 1 listopada 2012 r.

Wiceprezes Rady Ministrów i Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. dr hab. Piotr Gliński z dniem 1 października 2016 r., powierzył obowiązki dyrektora Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu dr Bernardowi Linkowi, który pełnił do tej pory obowiązki zastępcy dyrektora ds. naukowych.

Konkurs na stanowisko dyrektora Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu został ogłoszony 22 lipca 2016 r. Komisja konkursowa powołana w celu wyłonienia kandydata na stanowisko dyrektora PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu obradowała 24 sierpnia 2016 r. oraz 29–30 września 2016 r. Komisja konkursowa stwierdziła, że warunki formalne określone w przepisach ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz.U. Nr 96, poz. 618) oraz w ogłoszeniu o konkursie spełnia tylko jedna osoba.

W związku z powyższym na podstawie § 12 pkt. 2 rozporządzenia MNiSW z dnia 28 października 2010 r. (Dz.U. Nr 215, poz. 1412) w sprawie sposobu i trybu przeprowadzania konkursu na stanowisko dyrektora instytutu badawczego komisja konkursowa zwróciła się do Rady Naukowej PIN-Institutu Śląskiego o podjęcie uchwały unieważniającej konkurs.

Kolejny konkurs został ogłoszony 7 listopada 2016 r. Komisja konkursowa na posiedzeniu 21 grudnia 2016 r. oceniała kandydatów pod względem formalnym i merytorycznym zgodnie z § 8 pkt. 2 i 3 rozporządzenia MNiSW z dnia 28 października 2010 r. (Dz.U. Nr 215, poz. 1412) w sprawie sposobu i trybu przeprowadzania konkursu na stanowisko dyrektora instytutu badawczego.

Konkurs na stanowisko dyrektora jest w trakcie realizacji, następne posiedzenie Komisji Konkursowej ds. wyłonienia kandydata na dyrektora Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu odbędzie się w dniu 19 stycznia 2017 r.

PIN-Institut Śląski w Opolu w Programie Badawczym dla Ziem Zachodnich i Północnych. Zamierzenia i rezultaty

W dniu 14 grudnia 2015 r. w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej odbyło się spotkanie przedstawicieli władz państwowych z reprezentantami humanistycznych instytutów badawczych. W jego trakcie dyskutowano między innymi nad intensyfikacją prowadzonych w tych placówkach badań. Konkretnym efektem tego spotkania było sformułowanie koordynowanego przez wrocławski Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” Programu Badawczego dla Ziem Zachodnich i Północnych, realizowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Do jego realizacji zaproszone zostały specjalizujące się w problematyce zachodniej

placówki naukowe: Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie oraz Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu. Zakładano podjęcie wieloaspektowych badań nad przeszłością i współczesnością terenów włączonych w wyniku drugiej wojny światowej w skład państwa polskiego, ale również udzielenie wsparcia działalności statutowej uczestniczących w nim placówek badawczych poprzez zamówienie badań szczególnie ważnych z punktu widzenia polityki państwa. Ich wyniki miały zostać udostępnione jak najszerszym kręgom odbiorców w kraju i za gra-

nicą. Program miał także stwarzać platformę współpracy dla instytucji realizujących zadania z zakresu badania, dokumentowania i upowszechniania historii ziem zachodnich i północnych.

Założenia programu przewidywały, że tematyka badawcza dotyczyć będzie polityki państwa wobec ziem zachodnich i północnych, współpracy oraz relacji kulturowych i społecznych pomiędzy tymi terytoriami a pozostałymi ziemiami polskimi, kwestii narodowościowych, kulturowych, językowych, religijnych, badań nad współczesnością i kierunkami rozwoju, a także badań nad pamięcią zbiorową. W odniesieniu do okresu Polski Ludowej wskazano na trzy zagadnienia o charakterze ogólnym, a mianowicie problemy przyłączenia ziem północnych i zachodnich do Polski po 1945 r., zmian cywilizacyjnych i przemian demograficzno-społecznych. Spośród kwestii politycznych zamierzano podjąć tematykę struktury władzy i kanałów jej funkcjonowania, polityki narodowościowej w latach 1945-1950, powstawania administracji kościelnej i jej relacji z władzą państwową, represji stalinowskich, funkcjonowania kościoła katolickiego w okresie powojennym, konfliktu wokół milenium chrztu Polski, akcji łączenia rodzin i walki państwa z opozycją polityczną. Z zagadnień kulturowo-społecznych wskazano na próby kształtowania człowieka socjalistycznego, relacje władz i społeczeństwa ze społecznościami pogranicza i sąsiadami (Polacy na Zaolziu, Serbołużyczanie, czeskie, niemieckie i radzieckie sąsiedztwo), akcją łączenia rodzin, zmiany nazw miejscowych po 1945 r. oraz politykę językową państwa polskiego po 1945 r.

Podobną strukturę pytań i zagadnień badawczych przyjęto również w badaniach nad III Rzeczpospolitą. W kwestiach ogólnych miały to być: reformy państwa a Śląsk Opolski, Cieszyński, Dolny Śląsk, Ziemia Lubuska, zachodnia Wielkopolska, Pomorze Zachodnie, Warmia i Mazury, zmiany cywilizacyjne i przemiany demograficzne i społeczne. Kwestie polityczne: instytucjonalizacja działań mniejszości (niemieckiej, ukraińskiej, łemkowskiej), realizacja traktatu dobrosąsiedzkiego z Republiką Federalną Niemiec w wymiarze lokalnym, miejsce mniejszości niemieckiej w strukturze państwa polskiego. Kwestie kulturowo-społeczne: wprowadzenie podwójnych nazw miejscowości, migracje zarobkowe do Europy Zachodniej, relacje władz i społeczeństwa ze społecznościami pogranicza i sąsiadami (Polacy na Zaolziu, Serbołużyczanie, czeskie, niemieckie i rosyjscy sąsiedzi), stosunki władz i społeczeństwa z Polonią,

miejsce pamięci historycznej i przemiany polityki pamięci III RP.

Szczegółową tematykę badań sformułowano w dwustronnych umowach zawieranych przez Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” z instytucjami realizującymi zamówienia. Założono, że w trakcie prowadzonych w ramach programu, w roku 2016 badań powstanie ponad sto tekstów naukowych (artykułów, edycji źródeł, ekspertyz, recenzji, polemik, sprawozdań z badań i bibliografii) udostępnionych w domenie publicznej na zasadach otwartego dostępu.

Prace nad realizacją powyższych zadań rozpoczęto w poszczególnych placówkach w maju 2016 r. Zakres tematyczny prac badawczych podjętych w PIN-Instytucie Śląskim w Opolu obejmował problematykę przemian cywilizacyjnych i demograficznych, roli Kresowian w budowie powojennego społeczeństwa Śląska Opolskiego, życia codziennego zróżnicowanej etnicznie społeczności tej dzielnicy, relacji władz z kościołem

katolickim, niektórych aspektów pamięci kulturowej oraz miejsc upamiętnień, tradycji Instytutu Śląskiego. Zgodnie z umową o realizacji usługi z zakresu badań naukowych w ramach Programu Badawczego dla Ziem Zachodnich i Północnych osiągnięto następujące rezultaty prac badawczych.

Przygotowano piętnaście artykułów naukowych: Leokadia Drożdż, *Relacje władz i społeczeństwa Śląska Opolskiego z Polakami na Zaolziu*; Michał Lis, *Przyłączenie Śląska Opolskiego do Polski i przekształcenia administracyjne (1945-2015)*; Marek Mazurkiewicz, *Problem emigracji mieszkańców Śląska Opolskiego do Niemiec (1955-1989)*; *Partycypacja mniejszości niemieckiej w polskim życiu publicznym po 1989 r. Wybrane zagadnienia*; Piotr Pałys, *Stosunki władz i społeczeństwa regionu opolskiego z Serbołużyczanami*; Stanisława Sochacka, *Zmiany nazw miejscowych na Śląsku Opolskim po 1945 r.*; Brygida Solga, *Migracje zagraniczne mieszkańców województwa opolskiego w latach 1990-2015*; Krystian Heffner, *Zmiany cywilizacyjne w województwie opolskim w latach 1945-2015*; Joanna Dybowska, Kazimierz Szczygielski, *Przemiany demograficzne w województwie opolskim w latach 1945-2015*; Bernard Linek, *Polityka narodowościowa na Śląsku Opolskim w latach 1945-1960*; Robert Rauziński, *Rola Kresowian w rozwoju w rozwoju społeczno-gospodarczym Śląska Opolskiego po II wojnie światowej*; Andrzej Hanich, *Relacje pań-*

Ośrodek
Pamięć i Przyszłość
www.pamiecigrzyszosc.pl

centrum
historii
zajezdnia

stwo komunistyczne – Kościół katolicki na Śląsku Opolskim (1945–1989); Aleksandra Trzcielińska-Polus, *Życie codzienne zróżnicowanych etnicznie społeczności – sposoby adaptacji, wzory kulturowe i praktyki społeczne w warunkach presji systemu komunistycznego*; Monika Choroś, *Wprowadzenie podwójnych nazw miejscowości w województwie opolskim*; Ewa Dawidejt-Drobek, *Nowe elementy pamięci kulturowej w III RP (na przykładzie Nysy)*.

Dziesięć opracowań źródłowych: Magdalena Moj, *Procesy semiurbanizacyjne w województwie opolskim w świetle danych statystycznych (analityczne opracowanie)*; Michał Lis, *List pasterski administratora apostolskiego Śląska Opolskiego ks. Bolesława Kominka z 14 wrze-*

Pomnik Jakuba Kani; Stare Siołkowice. Obiekt skatalogowany w ramach projektu.

Fot. Robert Wiczorek

śnia 1945 r. (krytyczna edycja źródłowa); Joanna Dybowska, *Pochodzenie regionalne mieszkańców a sytuacja demograficzna województwa opolskiego w świetle danych statystyki ludności (analityczne opracowanie)*; Robert Wiczorek, *Europejski Fundusz Społeczny*

w województwie opolskim – kierunki proponowanych zmian. Analiza w oparciu o materiały źródłowe (analityczne opracowanie); Robert Rauziński, *Sytuacja demograficzna Niemców na Śląsku Opolskim w świetle danych statystycznych (analityczne opracowanie)*; Stanisława Sochacka, *Komisja Nazw Miejscowych (wybór źródeł dotyczących Śląska Opolskiego – krytyczna edycja źródłowa)*; Marek Mazurkiewicz, *Ludność Śląska w latach 1950-1989 w świetle niemieckich materiałów źródłowych (analityczne opracowanie)*; Piotr Pałys, *Kwestie terytorialne i etniczne na pograniczu polsko-czeskim w świetle opracowań: W sprawie Czechów w okręgu Raciborskim oraz Kwestia powiatów raciborskiego i głubczyckiego (krytyczna edycja źródłowa)*; Andrzej Hanich, *Materiały źródłowe do dziejów Administracji Apostolskiej za czasów ks. Kobierzyckiego (wybór – krytyczna edycja źródłowa)*; Zbigniew Bereszyński, *Początki rewolucji "Solidarności" na Śląsku Opolskim. 1980-1981 (krytyczna edycja źródłowa)*. Pięć zestawów kopii digitalnych fotografii lub innych źródeł

Pomnik poświęcony poległym w I i II wojnie światowej; Jemielnica. Obiekt skatalogowany w ramach projektu.

Fot. Piotr Solga

wraz z opracowaniem: Leokadia Drożdż, *Gorolskie Święto w XX w.*; Robert Wiczorek, *Pomniki „polskie/powstańcze” w powiecie opolskim*; Ewa Golec, *Historia Instytutu Śląskiego w Opolu i ludzie Instytutu w ikonografii biblioteki PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu*; Piotr Solga, *Pomniki „niemieckie” w powiecie strzeleckim*; Piotr Pałys, *Pomniki i miejsca upamiętnienia Jana Skali w województwie opolskim*.

Siedem recenzji i ekspertyz: Ewa Golec, *Tematyka odrzańska w zbiorach specjalnych Biblioteki PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu – bibliografia rozumowana*; Magdalena Moj, *Procesy mobilności przestrzennej w Aglomeracji Opolskiej (ekspertyza)*; Brygida Solga, *Cele polityki migracyjnej w regionie dotkniętym masowym odpływem ludności. Analiza na przykładzie województwa opolskiego (ekspertyza)*; Piotr Solga, *Wpływ reform wolnorynkowych na powstanie prekariatu na Opolszczyźnie (ekspertyza)*; Ewa Golec, *Mniejszość niemiecka w zbiorach Biblioteki PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu – bibliografia rozumowana*; Zbigniew Bereszyński, *Konflikty społeczne i działalność opozycyjna na Śląsku Opolskim w czasach PRL. Przegląd najważniejszych publikacji*; Marek Mazurkiewicz [rec.], *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce w świetle Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku, pod red. S. Łodzińskiego, K. Warmińskiej i G. Gudaszewskiego, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2016, 310 ss.*

W ramach projektu wykorzystano metody badawcze z zakresu nauk historycznych, politologii, geografii społeczno-politycznej, demografii, socjologii, kulturoznawstwa i onomastyki. Przygotowane teksty miały charakter analityczno-opisowy jak i porównawczy. Prace badawcze oparto na kwerendach źródłowych w archiwach polskich i zagranicznych ze szczególnym uwzględnieniem zespołów proveniencji administracji państwowej i organizacji społeczno-politycznych oraz kościelnej, dotyczących Śląska Opolskiego, w tym dokumentów ministerstw, urzędów wojewódzkich, starostw i urzędów powiatowych,

archidiecezji i kurii oraz wykorzystania źródeł drukowanych, w tym zbiorów dokumentacji administracji centralnej i regionalnej, dokumentacji wyników wyborów, statystyk publicznych dotyczących ludności, danych ewidencji bieżącej, spisów powszechnych, gospodarki, rynku pracy, innowacji, gmin, powiatów, województwa. Znalazły się wśród nich dane Głównego Urzędu Statystycznego, publikacje dokumentów urzędowych proveniencji państwowej (polskiej i niemieckiej) oraz kościelnej, wybory dokumentów do stosunków polsko-niemieckich, prasa, a także zbiory wspomnień. Przeprowadzono kwerendy w zasobach Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie, Politycznego Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Berlinie (Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes Berlin), Archiwum Państwowego w Opolu, Archiwum Polskiej Akademii Nauk – Oddział w Krakowie, Serbołużyckiego Archiwum Kultury w Budziszynie (Serbski kulturny arhiv Budyšin), Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu, Biblioteki PIN-Instytutu Śląskiego w Opolu. Uwzględniono także dotychcza-

sową literaturę. Bibliografie rozumowane przygotowano według polskiej normy: Opis bibliograficzny książki PN – 82/N- 01152.01 w układach rzeczowym i chronologicznym. W szerokim zakresie wykorzystano materiały archiwalne dostępne w przestrzeni internetowej. Uwzględniono również wyniki ankietowych badań własnych.

Zrealizowany w roku 2016 Program Badawczy dla Ziem Zachodnich i Północnych był w przedsięwzięciem bez precedensu. Jego efektem jest ponad setka tekstów naukowych, dających panoramiczny przegląd stanu badań nad szeroko pojętą problematyką Kresów Zachodnich i Północnych oraz integracja zaangażowanych w projekt placówek badawczych, docelowo dążących do utworzenia Sieci Ziem Zachodnich i Północnych. Trzeba również odnotować założenie nowego periodyku naukowego w postaci „Rocznika Ziem Zachodnich”. Co istotne, wyrażono wolę kontynuowania i rozwijania programu z zamiarem wytyczania na kolejne lata wspólnych dla wszystkich instytutów kierunków badań.

Piotr Pałys

Rusza "Rocznik Ziem Zachodnich" - zaproszenie do nadsyłania tekstów

Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” z Wrocławia powołał nowe elektroniczne czasopismo naukowe pod nazwą „Rocznik Ziem Zachodnich”, które już w tym roku ukaże się na stronie www.rocznikziemzachodnich.pl.

Czasopismo powstaje w ramach współpracy naukowo-badawczej Ośrodka „Pamięć i Przyszłość”, Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu oraz Instytutu Zachodniego im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu, wchodzących w skład konsorcjum Sieci Ziem Zachodnich i Północnych, dotowanej ze środków ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Celem czasopisma jest publikacja w otwartym dostępie wyników najnowszych, wieloaspektowych badań humanistycznych prowadzonych w obszarze przeszłości i współczesności ziem przyłączonych do Polski po II wojnie światowej. Czasopismo ma być także źródłem informacji o aktualnie prowadzonych badaniach, organizowanych konferencjach i nowościach wydawniczych, których tematyka dotyczy Ziem Zachodnich i Północnych. Na jego łamach pu-

blikowane będą również zapomniane lub trudno dostępne klasyczne opracowania, które wniosły istotny wkład w rozwój badań naukowych nad tymi terenami. Czasopismo będzie spełniało zasady oceny parametrycznej czasopism naukowych.

Zapraszamy do nadsyłania tekstów w następujących sekcjach:

- artykuły i studia (recenzowane),
- opracowania źródłowe (recenzowane),
- recenzje i omówienia,
- raporty i ekspertyzy, przeglądy badań i sprawozdania.

Redakcja przyjmuje wyłącznie teksty pierwotne, przygotowane w oparciu o instrukcję wydawniczą. Instrukcja wydawnicza oraz informacje o sposobie recenzowania dostępne są na stronie internetowej czasopisma i w siedzibie Redakcji. Redakcja zastrzega sobie prawo odrzucenia tekstów, które nie przejdą procesu recenzyjnego.

Teksty do pierwszego numeru „Rocznika Ziem Zachodnich” należy nadsyłać do 31 marca 2017 r. na adres sekretarza redakcji Piotra Zubowskiego (piotr.zubowski@zajeadnia.org), a do nu-

ROCZNIK ZIEM ZACHODNICH

meru drugiego – do 30 listopada 2017 r. Wydawca przewiduje wynagrodzenia dla autorów tekstów przyjętych do druku

Red. naczelny prof. Grzegorz Strauchold, z-ca red. dr Wojciech Kucharski

Wystawa: „Wrastanie. Ziemie Zachodnie i Północne. Początek”

W latach 2017–2018, w ramach współpracy konsorcjum Sieci Ziem Zachodnich i Północnych, planowane jest zorganizowanie wystawy wędrującej pod tytułem „Wrastanie. Ziemie Zachodnie i Północne. Początek”. Wystawa ta, adresowana do najszerszego kręgu odbiorców, ma na celu zaprezentowanie wybranych aspektów pierwszych pięciu lat najnowszej historii ziem, które w 1945 r. – na skutek decyzji zwyciężczych mocarstw – zostały włączone w granice Polski, a przed II wojną światową były częścią państwa niemieckiego. Ma to być „opowieść o procesie tworzenia się wspólnoty z setek tysięcy wykorzenionych migrantów i ludności rodzimej, i to wbrew poczuciu tymczasowości wywoływanym niestabilnością zachodniej granicy, i na przekór komunistycznym próbom stworzenia na tych ziemiach nowego, socjalistycznego człowieka. Opowieść o zniszczeniach i odbudowie (w różnych wymiarach – od wspomnianych więzi społecznych, po dziedzictwo materialne), o stworzonym na wojennych gruzach dorobku cywilizacyjnym, z poszanowaniem (różnym w różnych okresach powojennej historii tych ziem) dla dziedzictwa wielu nacji, tradycji i kultur, mimo opresyjnego systemu władzy”.

Przewiduje się prezentację wystawy przynajmniej w każdym z pięciu miast – ośrodków Sieci (Wrocław, Opole, Poznań, Olsztyn, Szczecin) oraz Warszawie. Dopełnieniem ekspozycji ma być program edukacyjny, obejmujący spotkania i debaty związane z tematyką wystawy. Przewiduje się również wydanie publikacji popularnonaukowej, prezentującej pogłębione ujęcie tematów poruszonych, z konieczności skrótowo, w ramach wystawy.

Nad stroną merytoryczną przedsięwzięcia czuwa Komitet Naukowy, złożony z przedstawicieli pięciu instytucji tworzących konsorcjum Sieci Ziem Zachodnich i Północnych: Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” (OPIp) we Wrocławiu, PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu, Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Centrum Dialogu Przełomy w Szczecinie oraz Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. Kuratorem wystawy jest dr Katarzyna Bock-Matuszyk z Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu, współpracująca z dr. Wojciechem Kucharskim z tegoż ośrodka. Kierownikiem projektu jest Marta Kowalska-Fic z OPIp we Wrocławiu.

27 października 2016 r. w siedzibie Centrum

Dialogu Przełomy w Szczecinie odbyło się pierwsze spotkanie Komitetu Naukowego. PIN – Instytut Śląski był reprezentowany na tym spotkaniu przez dr. Zbigniewa Bereszyńskiego. Efektem spotkania były wstępne ustalenia co do celów wystawy, jej tematyki i zakresu chronologicznego oraz harmonogramu realizacji projektu.

Początkowo planowano zorganizowanie wystawy pod roboczym tytułem „Oswajanie obcości” o zakresie chronologicznym obejmującym całą najnowszą historię Ziem Zachodnich i Północnych (ZZiP) – od momentu włączenia ich w granice Polski w 1945 r. aż po dzień dzisiejszy. W styczniu 2017 r. koordynatorzy przedsięwzięcia, ze względu na ogrom kwestii wymagających poruszenia w odniesieniu do najnowszej historii ZZiP, postanowili jednak „ograniczyć główną narrację” planowanej wystawy „do pierwszych kilku powojennych lat i ledwie zapoczątkowanych wówczas na tych terenach procesów tożsamościowych”.

Późniejsze okresy powojennej historii Ziem Zachodnich i Północnych mają być tematem kolejnych wystaw, organizowanych w ramach współpracy konsorcjum Sieci ZZiP. Kolejne przedsięwzięcia z tego cyklu mają rozwijać „bogatą tematykę przeszłości tych terenów o takie tematy jak budowanie tożsamości ich mieszkańców, przełomy polityczne i społeczne, procesy integracji tych ziem z pozostałymi ziemiami Polski, rozwój po wojnie dorobku naukowego i kulturalnego, czy stosunek do niemieckiego dziedzictwa materialnego”. Kontynuowana ma być opowieść o procesach wrastania i zadomawiania się przybyłych i ich potomków w nowym miejscu, a także o trudnym procesie odnajdywania swojego miejsca w powojennej rzeczywistości przez ludność pochodzenia miejscowego, o wstrząsach społecznych, które na przestrzeni siedmiu dziesięcioleci kształtowały tożsamość zbiorową mieszkańców tych ziem. Chodzi tu w szczególności o wydarzenia z lat 1956, 1966, 1968, 1970, 1976, 1980 i 1989.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem dr Monika Choroś i dr Zbigniew Bereszyński z PIN – Instytutu Śląskiego przeprowadzili kwerendę w zbiorach różnych instytucji, publikacjach książkowych i prasowych oraz Internecie, w poszukiwaniu informacji i materiału ikonograficznego na potrzeby wystawy w zakresie dotyczącym Śląska Opolskiego. Wstępne wyniki kwerendy zostały przedłożone kierownictwu projektu

w grudniu 2016 r.

Plany na 2017 r. obejmują w szczególności: ogłoszenie i przeprowadzenie konkursu na koncepcję scenograficzną wystawy, kontynuację kwerendy oraz prace autorskie na potrzeby wy-

stawy i publikacji, przygotowanie publikacji i jej druk oraz ekspozycje wystawy (wernisaże i spotkania towarzyszące). Na 2018 r. planowana jest kontynuacja ekspozycji.

Zbigniew Bereszyński, Monika Choroś

Zakończenie projektu badawczego realizowanego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy

W okresie marzec-sierpień 2016 r. na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu w PIN – Instytucie Śląskim przeprowadzono badania Krajowego Funduszu Szkoleniowego (KFS). Zespół badawczy tworzyli: Brygida Solga (koordynacja, metodologia badań); Joanna Dybowska, Magdalena Moj, Kazimierz Szczygielski (autorzy raportu); Piotr Solga, Katarzyna Widera, Robert Wieczorek (opracowanie statystyczne i graficzne). Celem badań była diagnoza i ocena efektywności rezultatów wsparcia w podmiotach korzystających ze środków KFS w latach 2014–2015 w województwie opolskim oraz diagnoza sytuacji osób uczestniczących w szkoleniach z podmiotów objętych wsparciem w ramach funduszu. Zagadnienia badawcze realizujące tak określone cele odnosiły się do opisu, tj. analizy i oceny:

- struktury oraz rozmieszczenia terytorialnego badanych przedsiębiorstw, które w latach 2014–2015 skorzystały ze wsparcia Krajowego Funduszu Szkoleniowego (według wielkości firm, branży, zawodów pracowników, którzy skorzystali z KFS, lokalizacji firm w ukła-

dzie powiatów);

- struktury społeczno-demograficznej osób uczestniczących w szkoleniach finansowanych z Krajowego Funduszu Szkoleniowego w latach 2014–2015 (według płci, wieku, wykształcenia, stanowiska pracy, miejsca zamieszkania);
- charakteru uzyskanego wsparcia finansowego z Krajowego Funduszu Szkoleniowego (według rodzajów działań finansowanych ze środków KFS);

- opinii pracodawców i pracowników, którzy w latach 2014–2015 skorzystali z Krajowego Funduszu Szkoleniowego, na temat efektywności rezultatów wsparcia pod kątem ich dostępności, trafności, przydatności oraz skuteczności.

Wyniki badań zawarte są w raporcie: J. Dybowska, M. Moj, B. Solga, K. Szczygielski, *Badanie efektywności Krajowego Funduszu Szkoleniowego w województwie opolskim. Raport z badań*, Opole 2016. Maszynopis znajduje się w zasobach Zakładu Badań Regionalnych i Lokalnych PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu.

Konferencja: „Miasta górnośląskie. Kulturowe zderzenie państwa z regionem”

Skomplikowane stosunki etniczne, narodowościowe i językowe oraz zmieniająca się na przestrzeni wieków przynależność państwowa Górnego Śląska wywarły istotny wpływ na kształtowanie się i rozwój miast. Dlatego też tym właśnie zagadnieniom poświęcono kolejną międzynarodową konferencję naukową Zakładu Badań Historycznych, Niemcoznawczych i Bohemistycznych oraz Stowarzyszenia Instytut Śląski, zorganizowaną 19 października 2016 r. przy finansowym wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Uczestników przywitał dyrektor PIN-Instytutu Śląskiego w Opolu dr Bernard Linek. Następnie prowadzenie obrad przejął prof. dr hab. Michał Lis.

Łącznie w trakcie konferencji wygłoszono dwanaście referatów przygotowanych przez historyków, onomastów, politologów i kulturoznawców z PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu, Uniwersytetu Opolskiego, Politechniki

Opolskiej oraz zaprzyjaźnionych instytutów badawczych z Budziszyna i Lipska. Reprezentująca Saksońską Akademię Nauk w Lipsku dr Inge Bily podjęła kwestię wprowadzenia do polskiej praktyki prawnej prawa magdeburskiego (*Wpływ prawa magdeburskiego na rozwój miast*). Pomysłodawca i inicjator konferencji prof. dr hab. Michał Lis zreferował wpływ państwa niemieckiego (sprzed roku 1922 i 1945 r.) jak i państwa polskiego (po 1922 r. oraz po 1945 r.) na miasta górnośląskie i jego mieszkańców (*Rola państwa w ewolucji kulturalnej miast górnośląskich*). Znaczenie miast w procesie tworzenia ośrodków edukacyjnych stanowiło treść referatu prof. dr hab. Bogdana Cimały z Uniwersytetu Opolskiego (*Miasta jako centra regionalnego i lokalnego kształcenia*). Kwestie konfesyjne przedstawił z kolei ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich (*Język duszpasterstwa w miastach Śląska Opolskiego*).

Nie zabrakło także rozważań dr. Bernarda Linka nad charakterystycznymi dla regionu przemysłowego Górnego Śląska problemami pogranicza (*Zabrze//Hindenburg – miasta graniczne >>1922-1945<<*)

Górnośląskiemu krajobrazowi nazewnictwu poświęcone były referaty prof. dr hab. Stanisławy Sochackiej (*Miasta górnośląskie w przestrzeni społeczno-kulturalnej*), dr Moniki Choroś (*Odra w nazewnictwie miejskim Górnego Śląska*) i mgr Leokadii Drożdż (*Olza w krajobrazie nazewniczym miast górnośląskich*). Wystąpienie dr hab. Piotra Pałysa dotyczyło przełomowego w dziejach Opola roku 1945, który przyniósł miastu zmianę przynależności państwowej, wymianę mieszkańców i nowy ustrój polityczny (*Opole 1945 – rok pierwszy*). Jak we wschodniemieckiej praktyce politycznej wyglądały w przestrzeni miejskiej próby realizacji „leninowskiej polityki narodowościowej” ukazał na przykładzie przynależnych administracyjnie w latach 1825-1945 do prowincji śląskiej, górnośląskich Województw (niem. Hoyerswerda, głuż. Wojerecy), badacz z Instytutu Serbośląskiego w Budziszynie

dr Edmund Pjeh (*Serboślązycanie w planach socjalistycznego miasta Wojerecy w czasach NRD*). Problemem odzyskiwania i pielęgnowania pamięci w przestrzeni publicznej zajęli się w swoim wystąpieniu dr Ewa Dawidejt-Drobek i reprezentujący Politechnikę Opolską dr hab. Wiesław Drobek

(*Pamięć a przestrzeń publiczna na przykładzie wybranych miast Górnego Śląska*). Jedną z cech charakterystycznych współczesnej aktywności miast górnośląskich jest rozwinięta współpraca zagraniczna. Tę właśnie problematykę w odniesieniu do współpracy miast regionu opolskiego z partnerami z Republiki Federalnej Niemiec omówiła prof. dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus (*Współpraca miast Śląska Opolskiego z miastami niemieckimi z perspektywy 25 lat realizacji traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy*).

Zaprezentowane w trakcie konferencji referaty zostaną opublikowane w formie artykułów w tematycznym tomie „Studiów Śląskich” wydawanych przez PIN-Institut Śląski w Opolu.

Piotr Pałys

Konferencja: „Górny Śląsk w Polsce Ludowej (III). Wysiedlenia – emigracje – przyjazdy”

Dnia 28 października 2016 r. Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu wspólnie z Instytutem Pamięci Narodowej oraz Stowarzyszeniem Instytut Śląski zorganizował w „Przystanku Historia”, Centrum Edukacyjnym IPN w Katowicach im. Henryka Sławka, kolejną konferencję podejmującą tematykę okresu Polski Ludowej na Górnym Śląsku. W trakcie czterech sesji piętnastu historyków z Opola, Katowic, Warszawy oraz z Bochum przedstawiło referaty poświęcone różnym regionalnym migracjom.

W pierwszej sesji, zatytułowanej „Przymusowe przemieszczenia”, o wysiedleniach ludności

niemieckiej oraz początkach akcji łączenia rodzin w latach 1945–1950 mówił dr Bernard Linek (PIN-İS). Tematyką deportacji mieszkańców Górnego Śląska do pracy przymusowej w ZSRR, w 1945 roku zajął się dr Dariusz Węgrzyn (IPN Katowice). Autor poinformował zebranych, że zdecydowaną większość tych, którzy trafili do sowieckich obozów stanowili internowani po 12 lutym 1945 r. mężczyźni w wieku produkcyjnym z tej części Górnego Śląska, która przed wybuchem wojny znajdowała się w granicach Rzeszy Niemieckiej. Następnie I i II etap przesiedleń ze Związku Sowieckiego w latach

1945–1959 (nazywanych wówczas repatriacją) przedstawił dr Bogusław Tracz (IPN Katowice). Referent stwierdził, że zarówno pierwsza jak i druga akcja przesiedleńcza, realizowana była w oparciu o koncepcję tzw. równoleżnikowego przeniesienia ludności i korespondujących stref regionalnych. Na Górną Śląsk przybywali przede wszystkim mieszkańcy przedwojennych województw: lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. Sesję moderował prof. dr hab. Grzegorz Strauchold (Uniwersytet Wrocławski).

Drugą sesję pt. „Za chlebem i ojczyzną”, moderował prof. dr hab. Ryszard Kaczmarek (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Problematykę powrotu Polaków z Francji na Górną Śląsk zaprezentowała dr Aneta Nisiobęcka (IPN Warszawa). Według autorki polityka reemigracyjna była jednym z ważniejszych zadań komunistycznego państwa polskiego, nie tylko ze względów politycznych, ale przede wszystkim gospodarczych. Konieczne było wyrównanie strat ludnościowych, zagospodarowanie i zasiedlenie tzw. Ziemi Odzyskanych oraz zatrudnienie wykwalifikowanych górników i uruchomienie kopalń. Dla polskiego rządu było oczywiste, że znaczącą rolę w rozwoju przemysłu kopalnianego w Polsce mogą odegrać „siły z Francji”. Kolejny z referentów, dr B. Tracz, podjął się przedstawiania zagadnienia migracji za pracą na Górną Śląsk w latach 1945–

1989. By zapewnić zatrudnienie w kopalniach, hutach i licznych zakładach przemysłowych działających w regionie przez cały okres Polski Ludowej wspierano procesy migracyjne. Do uprzemysłowionych miast i osiedli Górnej Śląska przez całe powojenne półwiecze przybywali przede wszystkim mieszkańcy pogranicznych obszarów: Małopolski południowo-wschodniej, województw częstochowskiego i kieleckiego, opolskiego, wrocławskiego. Doktor Adriana Dawid (Uniwersytet Opolski) przygotowała referat

związany z I akcją łączenia rodzin w latach 50. Autorka w swoim referacie stwierdza, że wczesny etap akcji łączenia rodzin, umożliwiający wyjazd tylko do NRD, nie miał charakteru masowego. W latach 1952–1955 z województwa opolskiego wyjechało 7,5 tys. osób, zaś w tym samym czasie do RFN z całego Górnej Śląska

280 osób. W latach 1956–1958 do Niemiec Zachodnich wyjechało prawie 91 tys. osób, z tego 45 tys. z woj. opolskiego (do NRD 6 200 osób). W szczytowym roku 1958 do obu państw niemieckich wyjechało 30 tys. mieszkańców województwa katowickiego i 20 tys. osób z opolskiego. Temat akcji łączenia rodzin kontynuował w tej sesji Sebastian Rosenbaum (IPN Katowice). Autor przedstawił II akcję łączenia rodzin mającą miejsce w latach 70., przypominając, że do tematyki emigracyjnej powrócono w polsko-zachodniemieckim zapisie protokolanym z 1 sierpnia 1975 r., z Helsinek. W efekcie obydwu fal wyjazdowych region (obydwa województwa) opuściło ok. 100 tys. osób. Tym samym znacznie zmniejszyła się liczebność społeczności rodzimej regionu, co przyczyniło się do daleko idących zmian w kształcie

społeczeństwa górnośląskiego. Dla opolskiej części regionu migracje z lat siedemdziesiątych, jak też wyjazdy z kolejnej dekady, przyczyniły się do ujemnego salda migracyjnego, które trwale osłabiło potencjał demograficzny województwa opolskiego.

„Migracje polityczne” to tytuł trzeciej sesji, którą poprowadziła prof. dr. Claudia Kraft

(Universität Siegen). O politycznej emigracji na Zachód z województwa katowickiego w stanie wojennym mówił dr Jarosław Neja (IPN Katowice). Prelegent zaznaczył, że wprowadzony w nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. w Polsce stan wojenny, przyniósł największą od końca lat pięćdziesiątych falę emigracji z kraju. Wśród wychodźców znalazły się m.in. tysiące osób przebywających w momencie wprowadzenia stanu wojennego poza granicami kraju. Część z nich potraktować można jako emigrantów politycznych, ponieważ

osoby te decydowały się przedłużyć swój pobyt za granicą, a następnie często pozostać tam na stałe, obawiając się, że po powrocie do kraju byłyby prześladowane przez władze stanu wojennego.

ematykę emigracyjną przedstawił również dr Zbigniew Bereszyński (PIN-ÍS), który omówił wyjazdy z województwa opolskiego do RFN i Berlina Zachodniego po 1970 r. Autor opisał sytuację rdzennej ludności Śląska Opolskiego po zawarciu 7 grudnia 1970 r. układu o podstawach normalizacji stosunków między PRL a RFN, w następstwie którego otworzyły się przed Ślązakami nowe możliwości wyjazdu na pobyt stały do RFN na zasadzie łączenia rodzin. W latach 1971–1975 wyemigrowało z województwa opolskiego 12 450 osób, natomiast w latach 1975–1979 wyjechało 37 370 osób. Następnie prof. dr hab. Andrzej Hanich (PIN-ÍS) zapoznał zebranych z tematem usuwania sióstr i księży ze Śląska Opolskiego w latach 1952–1954. Mówca stwierdził w swoim wystąpieniu, że w pierwszym powojennym dziesięcioleciu misja Kościoła na Śląsku Opolskim

została zakwestionowana przez komunistyczną władzę, która z początkiem lat pięćdziesiątych przeszła do zdecydowanej ofensywy, zmierzającej do osłabienia, „włączenia w system”, a ostatecznie do zniszczenia tych wartości, których Kościół był strażnikiem w ciągu wieków istnienia. Doprowadziło to do usunięcia z urzędów kościelnych oraz parafii zasłużonych księży śląskiego pochodzenia oraz ponad ośmiuset zakonnic z blisko dwustu zakonów żeńskich na Śląsku Opolskim. Z kolei wysiedleniami i wyjazdami księży z diecezji katowickiej zajął się dr hab. Adam Dziurok, prof. UKSW (IPN Katowice). Prelegent zaznaczył, że według informacji aparatu bezpieczeństwa w pierwszych latach po wojnie z terenu województwa wyjechało dobrowolnie, względnie zostało wysiedlonych, 16 księży. Rozpoczęta w styczniu 1946 r. akcja oczyszczania terenu z księży i zakonnic uznanych za Niemców zaowocowała po kilku miesiącach wysiedleniami „wytropionych” duchownych. W lipcu 1946 r. nakaz opuszczenia Polski otrzymało sześciu księży z diecezji katowickiej. Przeciwno wysiedlaniu księży z diecezji katowickiej protestował biskup katowicki Stanisław Adamski, który stwierdził, że są oni ofiarami niesprawiedliwych, jego zdaniem, poczynań władz administracyjnych.

Ostatnia sesja dotyczyła Górnoślązaków poza Górnym Śląskiem. Moderacji jej podjął się

dr hab. A. Dziurok, prof. UKSW. Doktor hab. Piotr Pałys, prof. PIN-ÍS przedstawił losy Morawian, którzy osiedlili się na Górnym Śląsku po 1945 r. Migracjami ludności żydowskiej w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1971 zajęła się dr Aleksandra Namysło (IPN Katowice). Autorka przedstawiając procesy migracyjne ludności żydowskiej na obszarze województwa śląskiego/katowickiego, stwierdziła, że stanowiły

one integralną część ruchów imigracyjnych i emigracyjnych, które dotyczyły całej populacji Żydów mieszkających w Polsce po II wojnie światowej. Kampania antysemicka w 1968 r., która toczyła się w ramach rozgrywek o władzę, pociągnęła za sobą czystki przeprowadzone nie tylko w aparacie partyjno-państwowym, ale i na uczelniach oraz w zakładach pracy. Konsekwencją nagonki antysemickiej była masowa emigracja Żydów z kraju. W skali całego kraju Polskę opuściło wówczas ok. 13 tys. osób. W dalszej części tej sesji autorzy przedstawili losy Górnoślązaków, którzy osiedlili się poza granicami kraju. Dawid Skrabania przybliżył proces

integracji Górnoślązaków w Zagłębiu Ruhry. Z przeprowadzonych przez autora wywiadów z byłymi zabrzańskimi górnikami, którzy wyjechali lub uciekli w latach 1972–1988 do RFN i zamieszkali w Zagłębiu Ruhry, otrzymując status przesiedleńca, wynika, że ich sytuacja osobista, zadowolenie z wyboru wyjazdu do RFN oraz stopień integracji w niemieckim społeczeństwie, w dużej mierze zależne były od rozwoju sytuacji zawodowej. O ile rozmówcy, którzy opuścili Polskę w latach 70., bezproblemowo znaleźli zatrudnienie na miarę swojego wykształcenia i doświadczenia zawodowego, o tyle ci, którzy opuścili Polskę w latach 80., mieli mimo swoich wysokich kwalifikacji duże problemy ze znalezieniem zatrudnienia. Referat dr. Andrzeja Michalczyka (Ruhr-Universität Bochum) dotyczył Górnoślązaków w Teksasie. Prelegent zaprezentował historię migracji górnośląskich do Teksasu, gdzie niedaleko San Antonio polskojęzyczni migranci pochodzący z Królestwa Prus założyli swoją pierwszą osadę o nazwie Panna Maria, znaną dzisiaj zarówno w Stanach Zjednoczonych jak i w Polsce jako „pierwsza polska osada w Ameryce”. Referent skupił się również na problemie samoidentyfikacji współczesnych potomków migrantów górnośląskich w Teksasie. Pytania jakie stawiają sobie potomkowie Górnoślązaków w Teksasie

brzmia: Kim jesteśmy? Teksańskimi Amerykanami? Polskimi Amerykanami? Amerykańskimi Ślązakami?

Po każdej sesji odbywała się ożywiona dyskusja na temat przedstawionych referatów. Pokłosiem konferencji będzie zaplanowana na 2018 r. publikacja naukowa w ramach tytułowej serii.

Konferencja Górny Śląsk w Polsce Ludowej (III). Wysiedlenia – emigracje – przyjazdy finansowana była m.in. ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

Leokadia Drożdż

Colloquium Opole 2016: Polska, Czechy, Niemcy wobec wyzwania migracji i integracji

W dniach od 8 do 9 listopada ub. Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, we współpracy z Muzeum Śląskim w Görlitz oraz Uniwersytetem Ostrawskim zorganizował międzynarodową konferencję naukową z cyklu „Colloquium Opole”. Była to już 3-cia konferencja, realizowana przez polsko-czesko-niemiecki zespół partnerów z Opolą, niemieckiego Görlitz i czeskiej Ostrawy. Wzorem kilkunastoletniej tradycji, rolę współgospodarza obrad, a także instytucji współfinansującej przedsięwzięcie pełnił Urząd Miasta Opolą, na czele z Prezydentem Miasta Opolą Arkadiuszem Wiśniewskim. Tradycyjnie, inauguracja konferencji odbyła się w opolskim Ratuszu (8.11.2016 r.) w sali im. Karola Musioła.

W drugim dniu sympozjum obrady przeniosły się do siedziby Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu.

„Colloquium Opole” 2016 stało się miejscem międzynarodowej dyskusji o być może najważniejszym obecnie wyzwaniu, a zarazem problemie jaki dotyka Europę. Podczas obrad skonfrontowano różne opinie na temat dotychczasowego przebiegu i możliwych skutków kryzysu uchodźczego.

Problematyka uchodźstwa w Europie nie była dominującym tematem spotkania. Poruszono także problem starzejącego się społeczeństwa w Polsce, Czechach i Niemczech.

To interdyscyplinarne spotkanie naukowe podzielono tematycznie na sześć bloków i skupiono się na następujących kwestiach:

1. generalnego spojrzenia na problem migracji w Europie ze społeczno-politycznej i międzynarodowej perspektywy w formule polsko-czesko-niemieckiej dyskusji,

2. porównania działań podejmowanych w Polsce, Czechach i Niemczech, a także innych krajach Unii Europejskiej wobec problemu migracji oraz ich dotychczasowych rezultatów,

3. porównawczej analizy narracji o proble-

mie i zagrożeniach związanych z napływem uchodźców i imigrantów do Europy prezentowanych w mediach,

4. refleksji na temat zagadnienia społeczno-kulturowej integracji na bazie polsko-czesko-niemieckich przykładów,

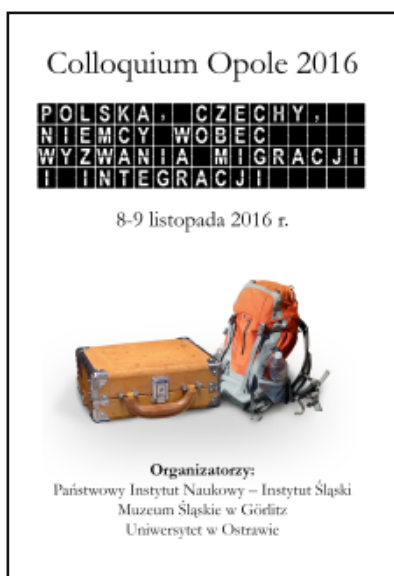
5. retrospektywnego spojrzenia na doświadczenie migracji w polskiej, niemieckiej i czeskiej historii oraz oceny znaczenia tego doświadczenia dla współczesnej tożsamości Polaków, Czechów i Niemców,

6. dyskusji o perspektywach zmian, jakie może wywołać kryzys migracyjny w Europie w obszarze politycznym, społeczno-ekonomicznym i kulturowo-tożsamościowym.

W panelu otwierającym obrady, zatytułowanym „Europa a kryzys uchodźczy” wzięli udział przedstawiciele trzech krajów: Poseł do Parlamentu Europejskiego Danuta Jazłowiecka, deputowany do Landtagu Saksonii dr Stephen Mayer, a także wielokrotny uczestnik konferencji z cyklu „Colloquium Opole” prof. dr hab. Zdeněk Jirásek z Uniwersytetu Śląskiego w Opolu.

W panelu otwierającym obrady, zatytułowanym „Europa a kryzys uchodźczy” wzięli udział przedstawiciele trzech krajów: Poseł do Parlamentu Europejskiego Danuta Jazłowiecka, deputowany do Landtagu Saksonii dr Stephen Mayer, a także wielokrotny uczestnik konferencji z cyklu „Colloquium Opole” prof. dr hab. Zdeněk Jirásek z Uniwersytetu Śląskiego w Opolu.

Sesja inauguracyjna była wstępem do obrad merytorycznych, w których wzięli udział naukowcy i eksperci z Polski, Czech, Niemiec oraz Ukrainy. W sesji I, zatytułowanej „Polsko-czesko-niemieckie różnice w polityce migracyjnej”, moderowanej przez przedstawiciela Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, prof. dr hab. Romualda Jończygo, wzięli udział prof. dr hab. Robert Rauziński (Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu) z referatem pt. *Rola problemów demograficznych w polskiej, czeskiej i niemieckiej polityce migracyjnej*, dr hab. Dušan Drbohlav, wraz dr Markétą Seidlovą (Uniwersytet Karola w Pradze) z referatem pt. *Ewolucja czeskiej polityki migracyjnej w kontekście zmieniającej się sytuacji geopolitycznej i społeczno-ekonomicznej*,

dr Frank Gesemann (Instytut Rozwoju Demokracji i Integracji Społecznej w Berlinie) z referatem pt. *Migracje, uchodźstwo i integracja w Niemczech*.

Kolejna sesja, którą moderowała przedstawicielka „Nowej Trybuny Opolskiej” dr Mirela Mazurkiewicz pt. „Uchodźcy w mediach. Język i obrazy”, skierowała optykę obrad na problem medialnej narracji o uchodźctwie i uchodźcach. Wzięli w niej udział: prof. dr hab. Nataliya Antonyuk, (Uniwersytet Opolski) z referatem pt. *Media ukraińskie o przymusowej migracji z Południowego Wschodu Ukrainy*, dr Nicole Horakova-Hirschler (Uniwersytet Ostrawski) z referatem pt. *Obrazy uchodźców w mediach społecznościowych – analiza socjologiczna memów internetowych na czeskojęzycznych stronach internetowych*, także dr hab. Ilona Biernacka-Ligięza, prof. UO (Uniwersytet Opolski), wspólnie z dr. Mirosławem Zdulskim, (Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze) z referatem pt. *Medialny obraz romskiej migracji*.

Drugi dzień obrad został rozpoczęty sesją pt. „Obcy wśród nas. Przykłady integracji z Polski, Czech i Niemiec”. Moderatorem tej sesji był prof. dr hab. Tadeusz Siwek (Uniwersytet Ostrawski), zaś wystąpili w niej: mgr Kateřina Sidoropulu-Janků, (Uniwersytet Masaryka w Brnie) z referatem pt. *Romowie czescy w czeskiej przestrzeni publicznej*, dr hab. Robert Geisler (prof. UO, Uniwersytet Opolski) z referatem pt. *Śląska narodowość w dyskursie publicznym - praktyki emancypacyjne* oraz mgr Ljudmila Belkin (Instytut Badań nad Społeczeństwem i Przestrzenią im. Leibniza w Erker) z referatem pt. *Zaproszeni. Posowiecka*

Fot. Piotr Soliga

migracja żydowska do Niemiec.

Przedostatnia część konferencji pt. „Polacy, Czesi, Niemcy w roli migrantów” była formą retrospektywnego spojrzenia na polsko-czesko-niemieckie doświadczenia migracji i integracji.

Moderatorem sesji był dr hab. Piotr Pałys (Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu), wzięli w niej udział dr Markus Bauer (Dyrektor Muzeum Śląskiego w Gołrlitz) z referatem pt. *Znaczenie migracji w dziejach Śląska*, dr hab. Joanna Dybowska i dr hab. Kazimierz Szczygielski, prof. PIN-IŚ (Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu), *Polacy, Czesi i Niemcy we współczesnych migracjach międzynarodowych* oraz dr Adriana Dawid (Uniwersytet Opolski) z referatem pt. *Doświadczenia migracji w świetle zbiorów Archiwum Historii*

Fot. Piotr Soliga

Mówionej www.e-historie.pl.

Zgodnie z tradycją „Colloquium Opole” ostatnia część konferencji – dyskusja panelowa – pełniła rolę podsumowania dwudniowych obrad, a z drugiej strony wyznaczała perspektywy omawianego problemu. Od lat końcowa część symposiumu moderowana jest przez prof. dr hab.

Michała Lisa (Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu). W 2016 r. dyskusji nadano tytuł „Wielokulturowy Śląsk, wielokulturowa Europa?”, a wzięły w niej udział: dr Dorota Piechowicz-Witoń (Centrum Dialogu Obywatelskiego w Opolu), mgr Kateřina Sidoropulu-Janků (Uniwersytet Masaryka w Brnie) oraz mgr Zuzanna Donath-Kasiura (Towarzystwo Społecz-

Fot. Piotr Soliga

no-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim). Patronat Honorowy nad konferencją sprawował Prezydent Miasta Opola Arkadiusz Wiśniewski, patronatem medialnym symposium objęły redakcje: „NTO” Nowej Trybuny Opolskiej, Radia Opole, Radia Doxa oraz TVP Opole.

Konferencję udało się zorganizować dzięki wsparciu finansowemu: Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej, Polsko-Niemieckiej Funda-

cji na rzecz Nauki, Muzeum Śląskiego w Görlitz, Urzędu Miasta Opola oraz Poseł do Parlamentu Europejskiego Danuty Jazłowieckiej.

W 2017 r. nakładem Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu ukaże się zapis zeszłorocznej konferencji, prace redakcyjne już trwają.

Marek Mazurkiewicz

Posiedzenie Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich

W dniach 4-5 listopada 2016 r. w siedzibie Biblioteki Śląskiej w Katowicach odbyło się kolejne posiedzenie polsko-czeskiej Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich (KRUS).

KRUS funkcjonuje od 2003 r. jako forum współpracy 6 uczelni: Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Uniwersytetu Ostrawskiego, Uniwersytetu Śląskiego w Opawie i Uniwersytetu Wrocławskiego. W 2005 r. utworzono organ wykonawczy w postaci Międzynarodowego Centrum Studiów Śląskich (MCSŚ), do którego przystąpiły katowicka Biblioteka Śląska i PIN – Instytut Śląski w Opolu. Siedziba KRUS i MCSŚ znajduje się na Uniwersytecie Wrocławskim.

Dwudniowemu posiedzeniu przewodniczył i prowadził je prof. dr hab. Andrzej Kowalczyk, przewodniczący KRUS. Jego pierwsza część została poświęcona prezentacji efektów dziesięcioletniej działalności Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Po wprowadzeniu prof. dr hab. Jana Malickiego, dyrektora BŚ, powstanie, działalność i plany na przyszłość przedstawili prof. dr hab. Dariusz Pawelec, dyrektor Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej oraz p. Remigiusz Lis.

Po przerwie odbyły się równoległe obrady KRUS i Komitetu Doradczego, w którym zasiadają byli rektorzy członków KRUS. W ich trakcie przedstawiono projekty, w których uczestniczył KRUS w 2016 r. oraz omówiono plany na naj-

bliższą przyszłość. Przedstawiono m.in. przebieg I Kongresu Czechoznawstwa Polskiego, na który złożyło się szereg seminariów i konferencji przeprowadzonych w różnych ośrodkach. Podjęto również decyzję o przygotowaniu publikacji okolicznościowej w związku z przypadającą w 2018 r. 15 rocznicą działalności KRUS. Sporo uwagi poświęcono pomysłowi Nagrody KRUS za najlepszą pracę magisterską z dziedziny nauk społecznych i humanistycznych poświęconej problematyce Konferencji.

Na zakończenie pierwszego dnia posiedzenia Konferencji zebrani udali się do Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego, gdzie zwiedzili tamtejsze Muzeum Organów Śląskich.

W czasie obrad plenarnych drugiego dnia prof. Irena Korbelářová oraz dr Ryszard Gładkiewicz przedstawili informacje o działalności i planach Rady MCSŚ. Przedyskutowano również stan realizacji flagowych projektów KRUS w postaci projektu encyklopedycznego „Śląsk jako środkowoeuropejski region współpracy” oraz Atlasu pogranicza polsko-czeskiego.

Dr Bernard Linek, reprezentujący PIN-IS, poinformował zebranych, że naszą placówkę w dalszych pracach MCSŚ będzie reprezentował dr hab. Piotr Pałys, prof. PIN-IS. Zebrani postanowili, że kolejne spotkanie KRUS odbędzie się w maju 2017 r., a konferencja MCSŚ w październiku 2017 r. Jej organizacji podjął się Instytut Śląski.

Bernard Linek

Nagroda Arthura Kronthala dla „Leksykonu mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX i XX wieku”

W dniu 8 października 2016 r. na posiedzeniu Komisji Historii Niemców w Polsce dr Bernard Linek i dr Andrzej Michalczyk odebrali przyznawaną co dwa lata Nagrodę Arthura Kronthala dla najlepszej publikacji z obszaru dzia-

łalności Komisji.

Prof. Isabel Röskau-Rydel z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie w swej laudacji podkreśliła, że „autorzy Leksykonu, wśród nich w szczególności obaj redaktorzy, którzy przygotowali liczne hasła, prezentują znakomite wprowadzenie w wielonarodową historię i krajobraz kulturowy Górnego Śląska, łącząc to z przedstawieniem najnowszego stanu wiedzy.

Leksykon może służyć jako wzór do opracowania dziejów kulturowych innych, wielonarodowych regionów na ziemiach polskich. Za godne polecenia należy uznać jego przetłumaczenie na język niemiecki, aby również niemieccy Czytelnicy mieli możliwość zapoznania się ze zróżnicowanym spojrzeniem na wielokulturową historię Śląska”.

Bernard Linek

I Kiermasz Książki Historycznej w Opolu (9 grudnia 2016r.)

W holu Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu odbył się 9 grudnia 2016 r. kiermasz książek historycznych, podczas którego PIN – Instytut Śląski wystawił swoje najnowsze publikacje z tej dziedziny. Wśród opracowań naukowych dotyczących dziejów Śląska znalazły się także nasze „bestsellery” takie jak „Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX-XX wieku” czy „Słownik nazw miejscowych Śląska. Polsko-niemiecki i niemiecko-polski”, które

cieszyły się największym zainteresowaniem wśród gości kiermaszu. Obok Instytutu Śląskiego swoje książki wystawiło także Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach oraz organizator kiermaszu, Instytut Pamięi Narodowej – Delegatura w Opolu. Kiermasz cieszył się dużą popularnością, więc najprawdopodobniej stanie się wydarzeniem cyklicznym przyciągającym coraz więcej wystawców i odwiedzających.

Robert Wieczorek

Bądź na bieżąco z wydarzeniami
w Instytucie

Zebrania naukowe pracowników

14 września

**dr hab. Kazimierz Szczygielski,
prof. PIN-IŚ: „System informatyczny
Geomedia – możliwości i szanse”**

W dniu 14 września 2016 r. na zebraniu naukowym pracowników PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu prof. Kazimierz Szczygielski zaprezentował idee, zakres i metody związane z budową i funkcjonowaniem wielokryterialnej bazy danych. Baza wytworzona została w oparciu o jedną z najbardziej rozbudowanych koncepcji analizy danych, to jest GIS (Geographic Information Systems), czyli System Informacji Geograficznej, tworzony przez dwa komplementarne podsystemy danych geometrycznych i danych liczbowych. Możliwości stwarzane przez GIS zależne są od modelu przechowywania danych w GIS – według modelu wektorowego lub modelu rastrowego. Bazy danych (otwarte na dowolne dane posiadające adres przestrzenny) umożliwiają graficzne przedstawianie danych przeniesionych z innych baz (excel) o określonym poziomie szczegółowości i prezentującej wyniki na kartogramach. Najbardziej szczegółowy poziom to siatka kwadratów – pół geometrycznych (grid wektorów) o wymiarach 200x200 metrów, nałożona na obszar całego regionu. Dla dodatkowego uszczegółowienia obrazu na generowanych kartogramach, zastosowano metodę pomiaru zagęszczenia zjawiska w danym polu poprzez analizę poziomu zajętości danej powierzchni pola przez badane zjawisko. Obliczenia wykonywano w systemie Geomedia, firmy Intergraph.

24 października

dr Bernard Linek: „Projekt Górny Śląsk w Polsce Ludowej”

Doktor Bernard Linek w swym wystąpieniu przedstawił założenia metodologiczne i dotychczasową realizację projektu konferencyjno-wydawniczego pt. „Górny Śląsk w Polsce Ludowej” realizowanego wspólnie przez PIN-Instytut Śląski w Opolu oraz Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach, przy wsparciu Stowarzyszenia Instytut Śląski.

Projekt, który merytorycznie jest przygotowany przez prof. Adama Dziuroka i dr B. Linka, posiada również swoją Radę Programową, w skład której obok pomysłodawców wchodzi: prof. dr hab. Ryszard Kaczmarek (Uniwersytet Śląski), prof. dr hab. Grzegorz Strauchold (Uniwersytet Wrocławski) i prof. dr hab. Krzysztof Tarka (Uniwersytet Opolski).

Cele projektu są dwuetapowe. Po pierwsze dokonanie podczas konferencji naukowych bilansu i oceny różnorodnych badań, szczególnie ostatnich dekad, które związane są z tytułową problematyką. Po drugie, przygotowanie syntetycznych opracowań stanu wiedzy naukowej dla szerszego grona czytelników w formie możliwie nowoczesnej i przystępnej. Efektem końcowym powinno być całościowe ujęcie okresu Polski Ludowej w dziejach Górnego Śląska.

Referent podkreślił, że dla projektu ważne są trzy podstawowe plany analizy. Dwa pierwsze mają charakter przestrzenno-historyczny, a ramy funkcjonowania społeczeństwa Górnego Śląska sprowadzają się do prostego schematu. Plany te nazwano wertykalnym i horyzontalnym.

Ten drugi plan postuluje konieczność patrzenia na region w latach 1945–1989 z różnych perspektyw analitycznych. Nie tylko z perspektywy historii politycznej – elit władzy komunistycznej i zwalczanej opozycji politycznej i ideologicznej. Ważne jest także przebadanie go jako tworu społecznego składającego się z różnych struktur i warstw, jak również wspólnot poddanych inżynierii społecznej i prób zbudowania nowego człowieka/nowego typu Polaka. Górny Śląsk można również przedstawić jako obszar pośpiesznej modernizacji gospodarczej, przeprowadzanej na wzór sowiecki, z dramatycznymi skutkami w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym. Kolejny aspekt godny szerszej uwagi to życie codzienne Górnoślązaków. Przy czym nazbyt jednostronna byłaby teza, że to tylko pół wieku, który spędzili oni stojąc w kolejkach. To również specyficzny egalitaryzm i inne niż dzisiaj więzy społeczne, szczególnie religijne, wynikające np. z prób realizacji utopii komunistycznej (*vide* zbiorowe wczasy). Analizując okres Polski Ludowej, trudno nie spytać też o skutek tych zjawisk, tzn. na ile ówczesne działania i zmiany społeczne okazały się trwałe i do dzisiaj kształtują mentalność mieszkańców regionu?

Plan wertykalny postuluje dostrzeżenie w analizach trzech poziomów funkcjonowania Górnego Śląska. To poziom systemowy – w postaci komunizmu jako tworu politycznego, ideologicznego i formy zwasalizowania podległych państw Europy. Drugi poziom – narodowy, państwowy, poziom państwa narodowego – w interesującym nas okresie również preferował scentralizowane formy funkcjonowania i jednokierunkowe relacje centrum–peryferia. Zajmując się Górnym Śląskiem, niejednokrotnie należy dodatkowo uwzględnić drugi poziom narodowy – niemiecki, będący tylko formalnie międzynarodowym. Z tą spuścizną częściowo związany jest

też pograniczny charakter regionu (nie tylko w wymiarze etnicznym) i trzeci, zasadniczy poziom analizy. Pomimo presji systemu i państwa Górny Śląsk i w okresie Polski Ludowej charakteryzował się własną rezystencją i specyficznymi dziejami.

Trzeci plan analityczny projektu ma charakter historiozoficzny i efekt metodyczny. W rozważaniach metodologicznych nazwano go planem humanistycznym. Zakłada on, że mimo masowości opisywanych zjawisk i posługiwania się przez ideologów i elity systemu komunistycznego kategoriami kolektywnymi, jednym z priorytetowych celów historiografii jest przedstawienie ludzkich losów, również jednostkowych, na przestrzeni dziejów. W efekcie tego założenia pomysłodawcy projektu zasugerowali autorom poszczególnych wystąpień możliwie szerokie sięgnięcie do źródeł przedstawiających jednostkową perspektywę i przeżycia wydarzeń historycznych przez „szarego człowieka”.

Na dzień dzisiejszy odbyły się dwa warsztaty naukowe z cyklu „Górny Śląsk w Polsce Ludowej” Pierwszy z podtytułem „Przełomy”, zorganizowany został w Opolu 2 X 2013 r. Była to próba dokonania przeglądu dziejów regionu w okresie 1945–1989, podjęta z perspektywy ważnych cezur w dziejach systemu komunistycznego i Polski. Rok później, 26 listopada 2014 r., odbyła się druga konferencja z cyklu z podtytułem: „Przywódcy – bohaterowie – wrogowie”, skupiająca się na wątkach biograficznych i elitach regionalnych.

W październiku 2016 r. odbyło się kolejne

spotkanie, tym razem w Katowicach z podtytułem: „Wysiedlenia – emigracje – przyjazdy”.

Na dzień dzisiejszy drukiem ukazał się pierwszy tom z serii, zatytułowany ostatecznie „Przełomy i zwroty”. Kolejne tomy powinny opuścić drukarnie w przyszłym roku.

23 listopada dr Zbigniew Bereszyński: „Oswajanie obcości”

Na listopadowym zebraniu pracowników PIN – Instytutu Śląskiego dr Zbigniew Bereszyński mówił o wystawie pod roboczym tytułem „Oswajanie obcości”, jaka ma powstać w latach 2017–2018 w ramach współpracy konsorcjum Sieci Ziem Zachodnich i Północnych. Przedstawił wstępne ustalenia Komitetu Naukowego wystawy, który 27 października 2017 r. odbył swoje pierwsze posiedzenie w siedzibie Centrum Dialogu Przełomy w Szczecinie (dr Bereszyński uczestniczył w tym spotkaniu jako przedstawiciel PIN – Instytutu Śląskiego). Scharakteryzował pokrótce tematykę wystawy, mającej na celu syntetyczne zaprezentowanie wybranych aspektów powojennej historii Ziem Zachodnich i Północnych. Omówił zadania do realizacji w ramach prac nad przygotowaniem wystawy, ze szczególnym uwzględnieniem zadań realizowanych z udziałem pracowników PIN – Instytutu Śląskiego. Wystąpienie to dało początek dyskusji na temat udziału PIN – Instytutu Śląskiego i poszczególnych pracowników w realizacji projektu.

Personalia

Dr inż. Katarzyna Widera dyrektor PIN - Instytutu Śląskiego w Opolu od 2.11.2012 r. do 30.09.2016 r.

Okres dyrektorowania dr inż. K. Widery był czasem zmagania o przetrwanie Instytutu wobec stale spadającej wartości dotacji celowej z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Tej sprawie służyło spotkanie zorganizowane pod patronatem prezydenta RP Andrzeja Dudy w Pałacu Prezydenckim w grudniu 2015 r., w którym obok przedstawicieli prezydenta uczestniczyli również przedstawiciele MNISW i MKIDN oraz dyrektorzy Instytutów: OBN im. Kętrzyńskiego w Olsztynie,

Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Instytutu Europy Środkowo – Wschodniej w Lublinie oraz dyrektor K. Widera z PIN - Instytutu Śląskiego w Opolu. Rozmowa dotyczyła działalności prowadzonej przez te Instytuty i konieczności zmian w sposobie ich finansowania. Efektem tego spotkania było zainicjowanie przez Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu programu badawczego dla wspomnianych instytutów, stanowiącego dla nich dodatkowe

finansowe wsparcie. Podpisanie umowy dla Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w marcu 2016 r., który dla Instytutu Śląskiego stał się partnerem strategicznym, uczyniło opolską placówkę beneficjentem tej umowy.

Był to okres częściowej odbudowy kadry naukowej Instytutu po restrukturyzacji z 2012 r. wymuszonej przez zmianę przepisów dotyczących finansowania nauki, a także bezprecedensowy czas kilku ważnych awansów naukowych pracowników Instytutu.

Tytuł naukowy profesora uzyskał ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich, a troje kolejnych pracowników naukowych Instytutu uzyskało stopień doktora habilitowanego: dr hab. Joanna Dybowska, dr hab. Brygida Solga i dr hab. Piotr Pałys, zaś dwoje pracowników – stopień doktora: dr Ewa Dawidejt – Drobek i dr Agata Haas.

Mimo trudności finansowych i nielicznej kadry znacząco zwiększyła się liczba punktowanych publikacji naukowych pracowników Instytutu, a przez to i ogólny dorobek placówki.

Na uwagę zasługuje również fakt, iż dr hab. Stanisława Sochacka (2013) i ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich (2014) zostali laureatami nagrody im. Karola Miarki, która przyznawana jest od roku 1983 osobom zasłużonym dla upowszechniania kultury i nauki na Górnym Śląsku.

Ponadto PIN Instytut Śląski w Opolu zyskał swego przedstawiciela w najwyższym krajowym gremium naukowym instytutów badawczych – ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich na obradującym w Warszawie w dniach 27-28 maja 2013 r. XXII Forum Sprawozdawczo-Wyborczym 117 Instytutów

Badawczych, został wybrany członkiem 31-osobowej Rady Głównej Instytutów Badawczych VIII kadencji jako (pierwszy z Opolszczyzny) reprezentant 9 instytutów humanistycznych działających w Polsce. Rada ta odbyła swoje wyjazdowe posiedzenie na Opolszczyźnie, w Prószkowie, w dniach 16 i 17 czerwca 2014 r., uświetniając obchody 80-lecia Instytutu Śląskiego w Opolu. Na XXV Forum Sprawozdawczo-Wyborczym Instytutów Badawczych obradującym w Warszawie w dniach 20 i 21 czerwca 2016 r., ks. A. Hanich został ponownie wybrany do Rady Głównej IB na IX kadencję.

Sam budynek Instytutu przeszedł również rewitalizację elewacji zewnętrznej – ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (umowę z Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego podpisali poprzedni dyrektorzy), w ramach projektu pn.: *Rewitalizacja budynku PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu i jego otoczenia w celu poprawy jakości bazy edukacyjnej, kulturalnej i społecznej (2013 – 2014)*. Poprawiły się warunki bytowe dzięki remontowi pomieszczeń i pokoi pracowników (2014 – 2016), modernizacji Sali Posiedzeń Rady Naukowej (pomieszczenie 301) (2015-2016). Znaczącym wsparciem dla finansowej kondycji Instytutu było pozyskanie najemców do pomieszczeń wynajmowanych w budynku Instytutu po wyprowadzce agend Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. Nowymi najemcami pomieszczeń stał się najpierw PFRON o/Opole, a następnie IPN o/ Wrocław Delegatura Opole i wreszcie Urząd Miasta Opola (2015 – 2016).

Andrzej Hanich

Obrona rozprawy doktorskiej Agaty Haas

W dniu 24 października 2016 r. w Sali Plafonowej Collegium Maius Uniwersytetu Opolskiego odbyła się publiczna obrona rozprawy doktorskiej naszej koleżanki, członkini zespołu badawczego "Słownika gwar śląskich", Agaty Haas. Rozprawa zatytułowana „Język poezji mistycznej w XVII- i XVIII-wiecznych rękopisach karmelitańskich” powstała pod kierunkiem

prof. dr. hab. Bogusława Wyderki, kierującego w PIN-Instytucie Śląskim w Opolu Pracownią Badań nad Stosunkami Językowymi na Śląsku.

Zarówno dr hab. Mirosława Siuciak, profesor Uniwersytetu Śląskiego jak i dr hab. Jolanta Migdał z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu podkreślili w swych recenzjach wysoki poziom merytoryczny pracy, zalecając jej wydanie. W obronie pracy doktorskiej wzięli udział: rodzina, koledzy z PIN-Instytutu Śląskiego oraz przedstawiciele środowiska naukowego. Rada Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Opolskiego zatwierdziła decyzję komisji 10 listopada 2016 r. o uzyskaniu przez Agatę Haas stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa. Przypomnijmy, że dr Agata Haas prowadzi obecnie w PIN-Instytucie Śląskim w Opolu badania nad protestanckim „Doskonałym kancjonałem polskim” wydanym w 1673 r. w drukarni, w Brzegu.

Piotr Pałys

Pro memoria

Wspomnienia o dr Danucie Berlińskiej (18 IV 1952 – 24 XI 2016)

W piątek 2 grudnia 2016 r. na opolskim cmentarzu na Półwsi pożegnaliśmy zmarłą tydzień wcześniej dr Danutę Berlińską – znakomitego pracownika nauki, nauczyciela akademickiego i społecznika.

Z Instytutem Śląskim związała się w 1980 r., po ukończeniu socjologii na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie pod kierunkiem prof. Zygmunta Dulczewskiego przygotowała pracę magisterską o znaczeniu międzywojennego ośrodka socjologicznego w Poznaniu dla socjologii polskiej.

Początkowo w Opolu kontynuowała jeszcze przygotowania rozprawy doktorskiej poświęconej „Proletkultowi” – organizacji w Rosji Sowieckiej promującej kulturę robotniczą. Szybko jednak porwały ją przemiany społeczne i poświęciła się problematyce sytuacji społecznej robotników dużych zakładów przemysłowych województwa opolskiego. Doprowadziły ją one do badań nad relacjami różnych grup regionalnych i w konsekwencji do kwestii narodowościowych.

Obok Marii Szmei i Franciszka Jonderko należała już w Polsce Ludowej do tych socjologów opolskich, którzy wskazywali, że w regionie daleko jeszcze do pełnej integracji różnych grup regionalnych oraz że wśród mieszkańców województwa istnieje również opcja niemiecka. Tym kwestiom poświęciła się naukowo w l. 90., a zwieńczeniem badań nad mniejszością niemiecką była rozprawa doktorska obroniona w 1998 r.

Danka Berlińska...

Istnieją ludzie, tłumy, wspólnoty, grupy, ale Danka była jedną z niewielu, która wyryła w naszej pamięci głęboki ślad. Była kimś wyjątkowym. Na tą wyjątkowość składało się tak wiele cech, że nie sposób je wszystkie wymienić.

Pamiętam, że ilekroć zderzyłam się z Nią na mostku groszowym, tylekroć czułam, że coś zawirowało koło mnie, jakiś wiatr mnie przeniknął, patrzę, a to przeleciała Danka Berlińska. Chciałam ją zatrzymać, ale była już spóźniona na spotkanie

w Instytucie Zachodnim (promotor prof. Andrzej Sakson) oraz monografia pt.: „Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w poszukiwaniu tożsamości” (Opole 1999).

Także w kolejnej dekadzie pozostała badawczo wierna socjologii narodu. Znaczącym głosem w toczącej się debacie różnych środowisk naukowych była praca przygotowana wspólnie z Piotrem Madajczykiem pt.: „Polska jako państwo narodowe. Polityka i pamięć” (Warszawa-Opole 2008), która łączyła historyczną rekonstrukcję z socjologiczną analizą zjawisk tożsamościowych.

W ostatnich latach podjęła szerokie i różnorodne badania i studia poświęcone społecznym skutkom wejścia Polski do Unii Europejskiej i różnym formom upośledzenia społecznego. Nie udało ich się zakończyć większą pracą.

W XXI w. związała się także z Uniwersytetem Opolskim, gdzie obok zajęć ze studentami przez kilka lat pełniła funkcję rzecznika prasowego rektora Uniwersytetu. Już wcześniej znana była z zaangażowania społecznego.

W l. 90. pełniła funkcję pełnomocnika wojewody opolskiego ds. mniejszości niemieckiej (1992-1993) i doradcy wojewody ds. mniejszości (1999-2001). Aktywnie włączyła się również w przygotowanie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz w obronę województwa opolskiego (1998).

Bernard Linek

– odrzekła. Mimo to przystanęła i rozmawialiśmy, jak długo? Tyle ile trzeba było, aby wyczerpać problem. Tu tkwiło źródło Jej licznych spóźnień. Ale czy można się było złościć na Człowieka, który nie umiał przejść obok osoby, by nie stanąć, uśmiechnąć się i poradzić jaki istnieje najnowszy lek na usłyszane dolegliwości. Powiedzieć, że Danka była dobra – to za mało, to spłaszcza tą cechę, która dobro przemieniała natychmiastowo w czyn. Była znakomitym latającym lekarzem wszelakich chorób.

Nie potrafiła przejść obojętnie obok ludzkiej krzywdy, cierpienia. Przychodziła z tym do mojego

biura senatorskiego lub do domu i zmuszała mnie wręcz do załatwienia danej ludzkiej sprawy. Gdyby Jej dobre czyny chciał włożyć w nasze dłonie, to obawiam się, że dłoni naszych nie wystarczy.

Inną cechą był Jej dynamizm, wszystko było dla Niej ważne, wszystkim się interesowała, a przy Jej wszechstronnym obejmowaniu wielorakich tematów, którymi się zajmowała brakowało Jej czasu.

O Jej wszechstronności, dyplomacji i umiejętnościach świadczą liczne funkcje rzecznika. Najpierw Wojewody Zębaczyńskiego, gdy rozgrzał się problem mniejszości niemieckiej w początkowych latach 80., potem rzecznika Rektora Uniwersytetu, gdy atakowano go za ratowanie zabytków. Jako rzecznik reagowała nie tylko w prasie, ale walczyła z każdym w internecie tak długo argumentując, aż złośliwcom zabrakło argumentów. Nie dawała się przekonać, że ma „machnąć ręką” i nie czytać wielu anonimowych bzdur. Sama podpisywała się nazwiskiem. Ale ile czasu, energii i nerwów kosztowała taka walka?! Równocześnie szperała w archiwach i szukała źródeł do swej pracy doktorskiej, a jak ją skończyła okazało się, że była to *de facto* praca habilitacyjna. Namawiałam Ją usilnie do przekazania tylko pierwszej części pracy jako pracy doktorskiej, a wszelkie wnioski,

pionierskie tezy i ich rozwiązanie, śmiało wystarczyłyby za pracę habilitacyjną. Niestety nie posłuchała mnie. Jej wiedzy o mniejszościach, o konwencjach i standardach wystarczyłoby na cały dorobek profesorski!

Osobiście zawdzięczam Jej i prof. Robertowi Rauzińskiemu moje zwycięstwo w wyborach uzupełniających do Senatu RP. Jako Ślązaczka byłam otoczona wsparciem osób pochodzących z za Buga i z centralnej Polski. Danka często zabierała głos i odpierała ataki. Tłumaczyła racjonalnie, dlaczego mają oddać swój głos na mnie. Widać czyniła to ze skutkiem, gdyż byłam senatorem pięciu kadencji.

Z naszego domu wychodziła późną nocą, gdyż zamiast na 18. zjawiała się około 22. U nas nikt nie palił, wyjątkiem była Danka, która miała nadzwyczajne zezwolenie i dla niej schowana była paczka papierosów oraz zapalniczka, na wypadek gdyby w najważniejszym momencie sporu zabrakło Jej papierosów i chciała wyskoczyć do kiosku, a nam żal było straconego czasu.

Tęsknię już za owym wieczornym dzwonieniem do drzwi. Za częstą polemiką, za interesującymi dyskusjami dotyczącymi zdrowia, za ... wszystkim tym, czym była Danka Berlińska.

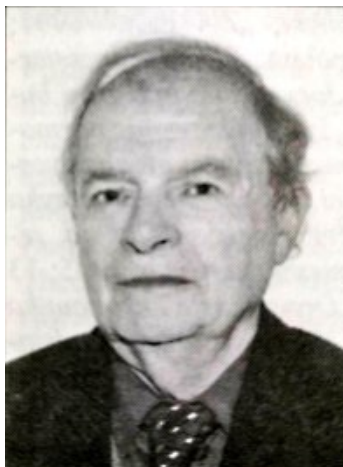
Dorota Simonides

Wspomnienie o prof. dr. hab. Mirosławie Cygańskim (14 I 1925 - 31 XII 2016)

W dniu 31 grudnia 2016 r. zmarł w Łodzi profesor Mirosław Cygański, w latach 1978-1997 pracownik Instytutu Śląskiego w Opolu.

Mirosław Cygański, z wykształcenia historyk, kolejne stopnie naukowe zdobywał na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu: doktorat w 1966 r., habilitację w 1976 r. W Instytucie Śląskim zatrudniony był w Zakładach – Stosunków Międzynarodowych, od 1993 – Badań Historycznych i Niemcoznawczych, na stanowiskach – kolejno – adiunkta i docenta, od roku 1986, po uzyskaniu naukowego tytułu profesora.

O zakresie swoich badań napisał w ankiecie: „problematyka niemcoznawcza o charakterze antyhitlerowskim i antyrewizjonistycznym, z uwzględnieniem działalności niemieckich antyfaszystów, pacyfistów i demokratów; dzieje mniejszości niemieckiej w Polsce oraz polskiej i serbsko-łużyckiej w Niemczech; problematyka polonijna; losy Polaków oraz Serbów Łużyckich w Republice Weimarskiej, III Rzeszy i RFN, a także Polaków we Francji,

Anglii, Belgii, Holandii, Danii i Szwecji”. Wyniki badań publikował w rozprawach monograficznych oraz w wydawanych przez instytuty prowadzące badania niemcoznawcze czasopismach naukowych, przede wszystkim przez Instytut Zachodni w Poznaniu („Przegląd Zachodni”) i Instytut Śląski w Opolu („Studia Śląskie”, „Biuletyn Niemcoznawczy”, „Biuletyn Naukowy Zakładu Stosunków Międzynarodowych”, „Przegląd Stosunków Między-narodowych”, „Klasa Robotnicza na Śląsku”).

Z Instytutem Śląskim związał się już w latach 60. jako badacz, publikując w Opolu wyniki swoich naukowych dociekań, następnie już z pokaźnym naukowym dorobkiem publikacyjnym, związał się z placówką etatowo. Poprzez Instytut wydał większość swoich opracowań monograficznych. W pamięci współpracowników pozostanie jako przyjaciel, na co dzień dobry i uczynny kolega.

Michał Lis

Udział pracowników w konferencjach naukowych

„Borderlands of nations, nations of borderland”, 14-16 września, Złotniki, Bautzen

W dniach 14-16 września 2016 r. w Złotnikach i Bautzen odbyła się kolejna konferencja międzynarodowa współorganizowana przez PIN -Instytut Śląski i Uniwersytet Łódzki. Tegoroczna XV konferencja nosiła tytuł *Borderlands of nations,*

nations of borderland. Referat pt.: *Depopulation and migration problems in the minorities regions in Poland* wygłosili Krystian Heffner i Brygida Solga.

„Ogólnopolski Przegląd Emerytalny. Bezpieczeństwo dzięki odpowiedzialności”, 20 września, Opole

20 września 2016 r. dr hab. Joanna Dybowska, prof. PIN-IS wzięła udział w Debacie zorganizowanej przez polski Oddział ZUS w ramach *Ogólnopolskiego Przeglądu Emerytalnego. Bezpieczeństwo dzięki odpowiedzialności*. W czasie debaty wygłosiła referat: *Społeczno-ekonomiczne konsekwencje współczesnych zmian demograficznych. Sytuacja demograficzna województwa opolskiego na tle Polski*.

„Onomastyka - Neohumanistyka - Nauki Społeczne”, 21-23 września, Kraków

W dniach 21-23 września 2016 r. odbyła się XX Międzynarodowa i Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna w Krakowie pt. *Onomastyka - Neohumanistyka - Nauki Społeczne*. Obrady rozpoczęto od wystąpień jubileuszowych upamiętniających wybitnych uczonych polskich zasłużonych na polu językoznawstwa polskiego, a w szczególności onomastyki polskiej i słowiańskiej. Wśród nich znalazł się prof. dr hab. Henryk Borek z Opola. Referat pt. *Warsztat językoznawczy prof. Henryka Borka na tle naukowego etosu pracy* wygłosiła Stanisława Sochacka - prof. PIN- Instytutu Śląskiego w Opolu.

„Śląska przestrzeń. Krajobraz wyobrażony-pamięć-tożsamość. VII Spotkania Dolnośląskie”, 26 września, Wrocław

W dniu 26 września 2016 r. w progach wrocławskiego Centrum Historii Zajezdnia pod patronatem Marszałka Województwa Dolnośląskiego i Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego odbyła

się siódma edycja Spotkań Dolnośląskich. W gronie organizatorów znaleźli się: Pracownia Atlasu Historycznego Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego, Ośrodek „Pamięć

i Przyszłość” we Wrocławiu i Dolnośląska Szkoła Wyższa, a tematem debaty były wszelkie aspekty krajobrazu Śląska, tego rzeczywistego i wyobrażonego. Obok gospodarzy wzięli w nim udział przedstawiciele ośrodków naukowych z Opolu, Katowic i Zielonej Góry. Na konferencji Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski

w Opolu reprezentowali dr Bernard Linek z referatem: *Gdzie leży Górny Śląsk? Wokół kulturowych znaczeń nazw regionu w XX wieku* oraz dr hab. Piotr Pałys, prof. PIN-IŚ, który omówił *Elementy czeskie w dwudziestowiecznym krajobrazie narodowościowym Śląska*.

„Europa w obliczu wielkich migracji. Nowe wyzwania społeczne, kulturowe i polityczne”, 26-28 września, Poznań

W dniach 26-28 września 2016 r. dr hab. Joanna Dybowska uczestniczyła w V Ogólnopolskiej Konferencji Komitetu Badań nad Migracjami PAN: *Europa w obliczu wielkich migracji. Nowe wyzwania społeczne, kulturowe*

i polityczne, zorganizowanej na Uniwersytecie Poznańskim wygłaszając referat: *Międzynarodowe migracje w Europie i Unii Europejskiej w świetle koncepcji migracji zastępczych*.

“Polsko–łużycko–niemieckie kontakty kulturalne”, 7-8 października, Katowice

W przygotowanej przez Instytuty Filologii Germańskiej i Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego, Stowarzyszenie im. Wilhelma Szewczyka oraz Bibliotekę Śląską konferencji

sorabistycznej w Katowicach wzięł udział dr hab. Piotr Pałys, prof. PIN-IŚ z referatem: *Jurij Brězan jako organizator brygad pracy Serbskeje młodziny w Jugosławii (1946-1948)*.

Prezentacja książki: „Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX i XX wieku”, 13 października, Czeski Cieszyn

Na zaproszenie Śląskiego Kościoła Ewangelickiego i Diakonii Śląskiej dr B. Linek wzięł udział w prezentacji „Leksykonu”, która miała miejsce w Bibliotece Centrum Diakonii. Spotkanie otworzył prof. Aleš Zařický, dziekan Wydziału Filozofii Uniwersytetu Ostrawskiego,

który zebranym osobom zaprezentował książkę. Założenia projektu i jego realizację przedstawił dr B. Linek. Hasła związane ze Śląskiem Cieszyńskim scharakteryzował dr Józef Szymeczek, jeden z autorów „Leksykonu”.

„Krajowy Fundusz Szkoleniowy a rozwój kadr przedsiębiorstw w województwie opolskim”, 26 października, Turawa

26 października 2016 r. w Turawie miała miejsce konferencja zorganizowana przez Marszałka Województwa Opolskiego oraz Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu pt. *Krajowy Fundusz Szkoleniowy a rozwój kadr przed-*

siębiorstw w województwie opolskim, podczas której wyniki badań nad efektywnością Krajowego Funduszu Szkoleń w Województwie Opolskim zaprezentowali wspólnie: dr hab. Joanna Dybowska, prof. PIN-IŚ, dr hab. Brygida Solga,

prof. PIN-IŚ oraz mgr Robert Wieczorek.

W dniu 6 grudnia 2016 r. na zaproszenie Powiatowego Urzędu Pracy w Nysie prof. PIN-IŚ Brygida Solga przeprowadziła szkolenie pt.

Diagnoza i efektywność rezultatów wsparcia ze środków Krajowego Funduszu Szkoleniowego w województwie opolskim.

„Wymiary antagonizowania się kultur we współczesnej Europie – narodowe, etniczne i wyznaniowe konotacje akulturacji, socjalizacji i edukacji”, 27-28 października,

W Dniach 27–28 października 2016 r. we Wrocławiu odbyła się X Międzynarodowa Konferencja Naukowa, której organizatorem był Uniwersytet Wrocławski – Instytut Pedagogiki, Zakład Edukacji Międzykulturowej i Badań nad Wsparciem Społecznym. Podczas konferencji swój referat pt. *Upamiętnienia bohaterów i ofiar w kontekście różnych pamięci kulturowych i polityki partyjno-rządowych na pograniczu polsko-czeskim* (współautor dr hab. Wiesław Drobek, prof. PO) wygłosiła dr Ewa Dawidejt-Drobek. W konferencji uczestniczyli referenci z 10 zagranicznych i 15 polskich ośrodków naukowych oraz 314 słuchaczy.

„Schlesien und die Oberlausitz in Geschichte und Gegenwart. Seminar für Nachwuchswissenschaftler/innen aus Polen und Deutschland / Śląsk i Łużyce – przeszłość i współczesność. Seminarium dla młodych naukowców zarówno z Polski, jak i Niemiec”, 16-17 listopada, Herrenhut

W dniach 16-17 listopada 2016 r. w Herrenhut (Niemcy) odbyła się konferencja pt. „Schlesien und die Oberlausitz in Geschichte und Gegenwart. Seminar für Nachwuchswissenschaftler/innen aus Polen und Deutschland”. PIN – Instytut Śląski w Opolu reprezentowały mgr Magdalena Mojz z referatem pt.: „Die historische Demographie - Alltagsleben in Oberschlesien im 19. Jh auf Beispiel Krascheow (Krasiejów)” oraz dr Agata Haas, która wygłosiła referat pt.: „Das Brieger Gesangbuch – Doskonały kancjonal polski – von 1673 als Vorbild der polnischen Literatur in Schlesien”.

„Ziemie Odzyskane na Nowo”, 17-18 listopada, Poznań

W dniach 17-18 listopada 2016 r. w Poznaniu miało miejsce Seminarium naukowe „Ziemie Odzyskane na Nowo” zorganizowane przez Instytut Historii UAM w Poznaniu, dr hab. Joanna

Dybowska, prof. PIN-IŚ wygłosiła tam referat: *Konsekwencje demograficzne częściowej wymiany mieszkańców Śląska Opolskiego.*

„Biografistyka w perspektywie interdyscyplinarnej. Sorabistyka, galicjana, gospodarka”, 17-18 listopada, Opole

Dla upamiętnienia osoby i dorobku naukowego prorektora Uniwersytetu Opolskiego oraz dyrektora Instytutu Historii profesora Leszka Kuberskiego w 10. rocznicę jego śmierci Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego wraz ze Stowarzyszeniem Polsko-Serbołużyckiego Pro Lusatia, Muzeum Uniwersytetu Opolskiego, Muzeum Śląska Opolskiego, Urzędem Miasta Opola oraz Urzędem Miejskim w Namysłowie, zorganizował konferencję

„Biografistyka w perspektywie interdyscyplinarnej. Sorabistyka, galicjana, gospodarka”. Wzięli w niej udział naukowcy z renomowanych polskich i zagranicznych ośrodków akademickich. W panelu sorabistycznym wystąpił dr hab. Piotr Pałys, prof. PIN-IS, który przedstawił referat zatytułowany: *Dwudziestowieczne koncepcje wolnych Łużyc*.

„Státní suverenita – obsah a problémy. Mezinárodní workshop / Suverenność państwowa – zakres i problemy. Międzynarodowy workshop”, 22 listopada, Opava

Fakultet Filozoficzny i Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Śląskiego w Opawie (Slezská univerzita v Opavě Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě) wraz z Centrum Badawczym Dziejów Najnowszych, Pamięci Historycznej i Dziejów Kultury (Výzkumné centrum pro soudobé dějiny, historickou paměť a kulturní dějiny 1800

-2000) zorganizowało międzynarodowy warsztat naukowy poświęcony zagadnieniu suwerenności państwowej. PIN-Instytut Śląski w Opolu reprezentował dr hab. Piotr Pałys, prof. PIN-IS. Tematem jego wystąpienia była: *Státní suverenita v komunistickém Polsku*.

„Szanse i wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście zmian demograficznych Europy”, 22-23 listopada, Zielona Góra

W dniach 22-23 listopada 2016 r., w Auli Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego odbyła się V Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Spotkania z Demografią”, pt. *Szanse i wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście zmian demograficznych Europy*, w której brała udział mgr Magdalena Moj. Temat jej wystąpienia to: *Czynniki determinujące decyzję o osiedleniu się na obszarach wiejskich w świetle badań własnych*.

„Przestrzeń i turystyka – metodologia i konteksty”, 1-2 grudnia, Warszawa

W dniach 1-2 grudnia 2016 r. odbyła się III Ogólnopolska Konferencja Naukowa, której organizatorem był Uniwersytet Warszawski – Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Zakład Geografii Turyzmu i Rekreacji, na której został

zaprezentowany referat dr Ewa Dawidejt-Drobnik pt.: *Turystyka i przestrzeń w kontekście pamięci kulturowej (na przykładzie powiatów nyskiego i prudnickiego)* (współautor dr hab. Wiesław Drobnik, prof. PO).

„Referendum ludowe w 1946 r. i wybory do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. w zachodnich powiatach województwa śląskiego w świetle materiałów aparatu bezpieczeństwa”, 24 listopada, Opole

24 listopada 2016 r. odbyła się w Opolu ogólnopolska konferencja naukowa nt. „Referendum ludowe w 1946 r. oraz wybory do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. na Górnym Śląsku”, zorganizowana przez Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego oraz Instytut Pamięci Narodowej – Oddział w Katowicach. Komitet organizacyjny konferencji tworzyli: dr hab. Małgorzata Świder z IH UO, prof. dr. hab. Adam Dziurok i dr. Adam Dziuba z katowickiego oddziału IPN oraz Zbigniew Bereszyński. Miejszem obrad

była uniwersytecka Villa Academica. W trakcie konferencji dr hab. Piotr Pałys z PIN – Instytutu Śląskiego wystąpił z referatem poświęconym *Postawie Serbołużyczan wobec wyborów do Landtagu Prowincji Saksonia i referendum w 1946 r.* Dr Zbigniew Bereszyński mówił o *Referendum ludowym w 1946 r. i wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. w zachodnich powiatach województwa śląskiego w świetle materiałów aparatu bezpieczeństwa.*

„Sorbische Erinnerungsorte der Moderne”, 6 grudnia, Bautzen

Instytut Serbołużycki z Budziszyna zorganizował jednodniowy warsztat poświęcony serbołużyckim miejscom pamięci okresu nowoczesnego. W spotkaniu, które miało być początkiem przygotowania kilkutomowego

opracowania o serbołużyckich miejscach pamięci, wziął udział dr B. Linek, który przedstawił założenia projektu, realizację i publikację pt. „Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX i XX wieku”.

„Śladami pamięci prof. Leszka Kuberskiego”, 19 grudnia, Namysłów

Postać prof. Leszka Kuberskiego upamiętniono w jego rodzinnym mieście między innymi sesją naukową zorganizowaną staraniem Urzędu Miejskiego w Namysłowie, Uniwersytetu Opolskiego i Stowarzyszenia Polsko-Serbo-

łużyckiego Pro Lusatia. Udział w niej wziął także dr hab. Piotr Pałys z PIN-Instytutu Śląskiego wygłaszając referat: *Dlaczego Łużyce w Namysłowie? Badania serbołużyckie Jana Skali i Leszka Kuberskiego.*

Środy Instytutowe

W drugim półroczu 2016 r. w cyklu „Środy w Instytucie Śląskim” odbyły się trzy otwarte spotkania, w tym aż dwa o charakterze okazjonalnym. W spotkaniach uczestniczyli

pracownicy PIN-Instytutu Śląskiego, pracownicy opolskich instytucji naukowych, przedstawiciele instytucji samorządowych i świata polityki, studenci Uniwersytetu Opolskiego oraz osoby zainteresowane poruszaną problematyką. Patronat medialny nad Środami sprawuje Radio Opole.

26 października dr Marek Mazurkiewicz: „Spór o pamięć. Polityczne następstwa powojennych wysiedleń Niemców”

Transfer ludności po drugiej wojnie światowej nadal jest tematem rozważań polityków, socjologów, historyków i politologów. Problematykę tę przybliżył zebrany dr Marek Mazurkiewicz w wykładzie zatytułowanym: *Spór o pamięć. Polityczne następstwa powojennych wysiedleń Niemców*, który był połączony

z prezentacją książki tego autora: *Spór o pamięć. Polityczne następstwa powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i polsko-czeskich.*

23 listopada prof. dr hab. Robert Rauziński, prof. dr hab. Krystian Heffner: „Demografia w służbie regionu opolskiego”

Prof. dr hab. Robert Rauziński oraz prof. dr hab. Krystian Heffner przygotowali wykład zatytułowany: *Demografia w służbie regionu opolskiego*, jednak głównym bohaterem spotkania był obchodzący jubileusz 70. urodzin dr hab. Kazimierz Szczygielski, prof. PIN-IŚ. W tej wyjątkowej Środzie w Instytucie Śląskim licznie wzięli udział współpracownicy i przyjaciele Profesora.

14 grudnia prof. dr hab. Dorota Simonides, Andrzej Pasierbiński, dr hab. Kazimierz Szczygielski, prof. PIN-IŚ, prof. dr hab. Krystian Heffner, prof. dr hab. Robert Rauziński, prof. dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus, dr Marek Korzeniowski: Wspomnienia o dr Danucie Berlińskiej

Wiadomość o odejściu dr Danuty Berlińskiej okryła żałobą opolskie środowisko naukowe. Dlatego też ostatnie w 2016 roku spotkanie w ramach naszego cyklu poświęcone zostało jej osobie. Zmarłą wspominali między innymi: senator Dorota Simonides, Andrzej Pasierbiński, prof. Kazimierz Szczygielski, prof. Krystian Heffner, prof. Robert Rauziński, prof. Aleksandra Trzcielińska-Polus, dr Marek Korzeniowski.

Piotr Pałys

Najnowsze publikacje

„Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie” pod redakcją Annemarie Franke, Marka Mazurkiewicza, Magdaleny Moj, Tadeusza Siwka, Opole 2016

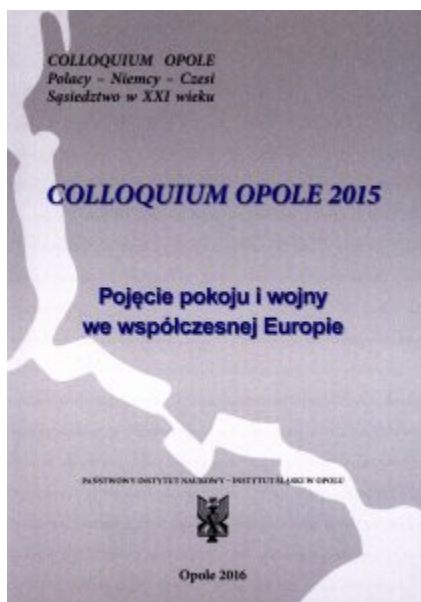
W listopadzie 2016 r., przy okazji kolejnej edycji międzynarodowej konferencji naukowej „Colloquium Opole 2016”, zaprezentowano najnowszy, XIX tom z cyklu: „Polacy, Czesi, Niemcy. Sąsiedztwo w XXI wieku”, stanowiący zapis szesnastoczłonnej konferencji „Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie”, która odbyła się w dniach 16–17 listopada 2015 r.

Książkę opracował zespół redakcyjny w składzie: Marek Mazurkiewicz, Annemarie

Franke, Tadeusz Siwek i Magdalena Moj.

Zawartość opracowania odzwierciedla przebieg debaty „Colloquium Opole 2015”, którą zawieszono na dwóch płaszczyznach: przeszłości i czasów współczesnych. Punkt ciężkości obrad skierowano na naukową refleksję o obecnych wyzwaniach i problemach polsko-czesko-niemieckich stosunków w ich europejskim kontekście. Uwagę skupiono przy tym na zagadnieniu współczesnych zagrożeń konfliktów zbrojnych na Kontynencie. Jak czytamy we wstępie od redakcji: „dyskusję

przeprowadzono w pięciu aspektach: aktualnej oceny skuteczności europejskich narzędzi budowania pokoju (1), tworzenia i kształtowania informacji, świadomości społecznej oraz dyskursu o zagrożeniach wojennych dzięki nowym technologiom komunikacyjnym (2), refleksji o ewolucji znaczenia granic, tożsamości i narodowości w Europie na przestrzeni minionych dziesięcioleci (3), analizy aktualności i dynamizmu debaty nad historycznym bagażem II wojny światowej w Polsce, Czechach i Niemczech (4), namysłu nad ewoluującym znaczeniem europejskiej jedności wobec zagrożeń i kryzysów wojennych oraz polityczno-ekonomicznych (5)

Książka, tak jak konferencja jest miejscem zderzenia narodowo uwarunkowanych opinii na temat tych samych problemów z obszaru stosunków międzynarodowych. Dostrzec można to w poszczególnych rozdziałach opracowania, zatytułowanych podobnie jak sesje tematyczne konferencji. Sesję plenarną otworzyły wystąpienia

dwóch byłych ministrów spraw zagranicznych Polski i Niemiec: prof. dr hab. Adama Daniela Rotfelda (2005) i Markusa Meckela (1990). Przyjęła ona formę polsko-niemieckiego dwugłosu, wspartego opinią prezentującą czeski punkt widzenia. Trójstronną perspektywę zachowano także w kolejnych rozdziałach zatytułowanych: „Europejskie narzędzia budowania pokoju wobec aktualnych zagrożeń” (sesja 1), „Nowe media w tworzeniu świadomości i obrazów zagrożeń” (sesja 2), „Granica, tożsamość, narodowość po II wojnie światowej” (sesja 3), „Bagaż II wojny światowej – śląskie doświadczenia” (sesja 4), „Znaczenie dialogu i współpracy dla dobrosąsiedzkich relacji – przykład Śląska” (dyskusja panelowa). Publikacja stała się możliwa dzięki dotacji Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki z siedzibą we Frankfurcie nad Odrą.

Marek Mazurkiewicz

„Z przeszłości demograficznej Krasiejowa. Analiza w świetle zapisów metrykalnych z lat 1867-1906” Magdalena Moj, Opole 2016

Monografia prezentuje badania z zakresu demografii historycznej będącej subdyscypliną demografii. Celem przeprowadzonego badania było wykazanie zmian zachodzących w strukturach demograficznych miejscowości Krasiejów w latach 1867-1906.

Publikacja składa się z IV rozdziałów zawierających m.in. zarys historyczny parafii Krasiejów powstałej w 1867 r., opis ksiąg metrykalnych, rozwoju społecznego wsi, wyznania mieszkańców, a także kolejno analizę ślubów, chrztów i zgonów.

„Z przeszłości demograficznej Krasiejowa...”

to bogate źródło informacji dot. społeczności wiejskiej Krasiejowa, a przede wszystkim zachodzących między nimi zależności w obszarach ślubów, chrztów i zgonów mieszkańców.

Górny Śląsk w Polsce Ludowej. Tom 1, Przełomy i zwroty, pod red. A. Dziuroka i B. Linka, Katowice-Opole 2016.

Wspólnym wysiłkiem katowickiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej i PIN-Institutu Śląskiego w Opolu ukazała się pierwsza publikacja z serii „Górny Śląsk w Polsce Ludowej” z podtytułem „Przełomy i zwroty”. Jest to próba dokonania przeglądu dziejów regionu w okresie

1945–1989, podjęta z perspektywy ważnych cezur w dziejach systemu komunistycznego i Polski.

Całość tomu została podzielona na trzy części obrazujące: budowę systemu komunistycznego na Górnym Śląsku („Od demokracji ludowej do

stalinizmu”), załamania systemu i oddźwięk w regionu („Kryzysy”) oraz wychodzenie społeczeństwa polskiego z komunizmu („Ku wolności”).

Teksty do pierwszej części publikacji przygotowało trzech autorów związanych z katowickim IPN. Bogusław Tracz w artykule pt. <Mroźne „wyzwolenie”> opisuje zdobycie regionu przez Armię Czerwoną i objęcie go przez państwo polskie, co po latach złożyło się na mit „Tragedii Górnos Śląskiej”. Dariusz Węgrzyn analizuje anatomie fałszerstw wyborczych podczas referendum z czerwca 1946 r. oraz wyborów do Sejmu Ustawodawczego ze stycznia 1947 r. Górnos Śląskie przejście z okresu „demokracji ludowej” do przyspieszonej sowietyzacji przedstawia Adam Dziuba w artykule prezentującym wydarzenia polityczne z 1948 r.

Część „kryzysowa” traktuje przede wszystkim o tzw. polskich miesiącach. Adriana Dawid (Uniwersytet Opolski) analizuje w swym artykule przebieg „Października” 1956 r. w Katowicach i Opolu. Aleksandra Namysł i Jarosław Neja (IPN Katowice) przybliżają wydarzenia „Marca” 1968 r., a Sebastian Rosenbaum (IPN Katowice) przedstawia regionalne reperkusje „Grudnia” 1970 r. Już w tym ostatnim przypadku widać specyfikę regionalną, gdyż tekst w większości koncentruje się na efektach podpisania traktatu granicznego pomiędzy PRL a RFN w postaci zainicjowania drugiej akcji łączenia rodzin. Znaczenie elementu niemieckiego widać również w artykule Adama Dziuroka o 1953 r. i reakcjach w regionie

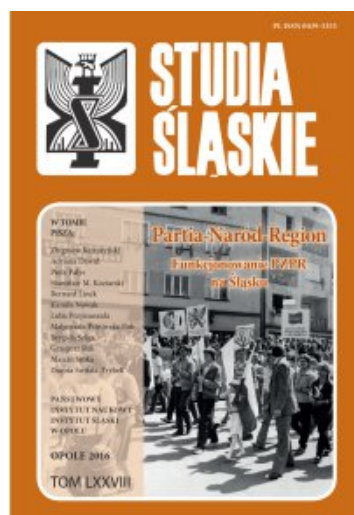
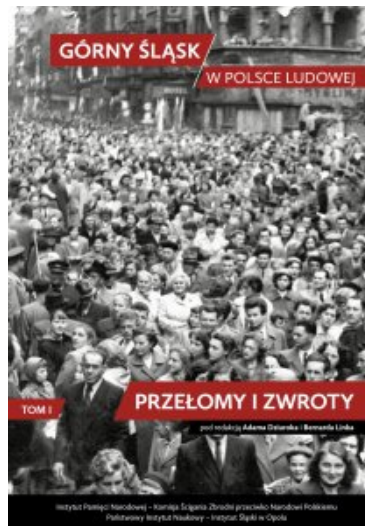
na śmierć Stalina i wydarzenia z czerwca tego roku w Berlinie. Autor ten przygotował również artykuł prezentujący konflikt państwo-Kościół wokół Milenium Chrztu Polski w 1966 r.

Wątek niemiecki rozpoczyna również ostatnią część tomu. Bernard Linek (Instytut Śląski) prezentuje rozmiar kolejnego etapu emigracji Górnos Ślązaków do Niemiec Zachodnich, zainicjowanego przez porozumienie Edward Gierka – Helmut Schmidt w Helsinkach latem 1975 r., i dyskusje społeczno-polityczne dotyczące tego zjawiska. Pozostałe teksty bezpośrednio analizują już wychodzenie Polski i Polaków z komunizmu. Jarosław Neja i Tomasz Kurpierz (IPN Katowice) przedstawiają istotne dla całej Polski i rewolucji solidarnościowej wydarzenia w województwie katowickim z sierpnia i września 1980 r. Jarosław Neja i Zbigniew Bereszyński (Instytut Śląski) w dwóch artykułach prezentują krwawy grudzień 1981 r. oraz stan wojenny w województwach katowickim i opolskim. Zbigniew Bereszyński wspólnie z Anną Badurą i Agnieszką Przywłoką z katowickiego IPN przygotowali tekst analizujący przebieg i konsekwencje społeczne wizyty papieża Jana Pawła II na Górnym Śląsku w 1983 r., która była ważnym krokiem na drodze do odrzucenia indywidualnych więzów ideologicznych i stanowiła przełom w postawach społecznych wielu Górnos Ślązaków. Ten sam autor przybliży również wydarzenia polityczne na Górnym Śląsku z przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych.

Bernard Linek

„Studia Śląskie”, t. 78: Partia-Naród-Region. Funkcjonowanie PZPR na Śląsku

Na 78 tom periodyku składa się przede wszystkim sześć artykułów poruszających różne aspekty funkcjonowania PZPR, przede wszystkim z perspektywy Śląska Opolskiego. Rozpoczyna go Marcin Sroka (Uniwersytet Opolski), który przygotował zbiorczą biografię I sekretarza Komitetu Wojewódzkiego opolskiej PZPR. Zbigniew Bereszyński (Instytut Śląski) przedstawia dyskusje i wprowadzenie w życie na obszarze województwa opolskiego pierwszego etapu reform

gospodarczych ekipy Edwarda Gierka. W dużej mierze oddziaływanie strategii politycznej (budowa przemysłu ciężkiego i uzależnienie od ZSRS) można odczytać w studium Stanisława M. Koziarskiego (Uniwersytet Opolski) poświęconym rozwojowi sieci kolejowej na Górnym Śląsku w okresie Polski Ludowej.

Dwa opracowania poświęcone są komunistycznemu systemowi kulturowemu na przykładzie świąt i rocznic historycznych. Bernard Linek (Instytut Śląski) kontynuuje

swoje rozważania o postawie różnych grup wobec tradycji powstań śląskich, skupiając się w tym miejscu na okresie powojennym i III RP. Adriana Dawid (Uniwersytet Opolski) z kolei szczegółowo analizuje przebieg święta 1 Maja w województwie opolskim w okresie stalinowskim.

Poza tymi artykułami w tomie publikujemy dwa inne teksty z historii kultury. Lidia

Przymuszała i Dorota Świata-Trybek (Uniwersytet Opolski) omawiają dziedzictwo kulinarne zawarte w przysłowiach śląskich, a Grzegorz Rak (Politechnika Opolska) wraz z Małgorzatą Pstrocką-Rak (AWF Wrocław) przybliżają początki rozwoju sudeckich uzdrowisk w pierwszej połowie XIX wieku.

Za: „Od redakcji”

„Studia Śląskie“, t. 79: Górnos Śląskie miasto w aspektach współczesnych i historycznych. Redakcja naukowa: Michał Lis i Piotr Pałys

Na 79 tom „Studiów Śląskich” składa się jedenaście artykułów poświęconych różnym funkcjom miasta, przede wszystkim górnos Śląskiego. Dominują teksty poruszające kulturotwórcze funkcje miasta. W tej grupie można wymienić m.in. opracowanie Inge Bily (Lipsk) o transmisji prawa magdeburskiego do miast regionu oraz Jerzego Gorzelika (Uniwersytet Śląski) o przekazie ideowym dzieł malarskich wykonanych dla kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP w Katowicach na zamówienie ks. Emila Szramka.

Kilka studiów porusza zjawiska onomastyczne związane z miastem. Można tutaj wskazać na przykład Elżbietę Michow (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), która pisze o semantycznym znaczeniu wybranych potocznych nazw na pograniczu górnos Śląsko-małopolskim. W tym nurcie porusza się również Stanisława Sochacka (Instytut Śląski), która przybliża kulturowe znaczenie nazw ogródków działkowych.

Warto wspomnieć, że w tomie publikuje także dwóch laureatów

Nagrody im. Jana i Wojciecha Wawrzyńków na najlepszą pracę magisterską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska, której patronuje Instytut Śląski. Wyróżniony w konkursie w 2013 r. Marcin Musiał (Uniwersytet Wrocławski) pisze o okolicznościach powrotu franciszkanów-reformatów do Wrocławia w XVII w., a Marcin Wądołowski (Akademia Ignatianum w Krakowie), laureat z 2014 r., analizuje składniki tożsamości Siemianowic Śląskich.

Większość publikowanych w tym tomie artykułów zostało pierwotnie wygłoszonych jako referaty na konferencji pt. „Miasta górnos Śląskie. Kulturowe zderzenie państwa z regionem” zorganizowanej 19 października 2016 r. przez PIN – Instytut Śląski w Opolu we współpracy ze Stowarzyszeniem Instytut Śląski. Spotkanie zostało przygotowane merytorycznie przez prof. Michała Lisa i dr. hab. Piotra Pałysa, prof. PIN-IŚ, których organizacyjnie wsparła dr Monika Choroś.

Za: „Od redakcji”

Zapowiedzi wydawnicze

Call for Papers: „Studia Śląskie” R. 2017, tomy 80-81

Redakcja „Studiów Śląskich” informuje zainteresowanych autorów, że w 2017 r. przygotowuje do druku dwa monograficzne tomy z tematami przewodnimi. Tom 80 będzie nosił podtytuł: **Współczesne problemy demografii społeczno-ekonomicznej**. Publikacja będzie podejmowała problematykę współczesnych i prognozowanych procesów demograficznych na Śląsku i w Polsce, ich uwarunkowań społeczno

-ekonomicznych oraz wpływu na rozwój regionalny i lokalny. Do opublikowania tekstów w nim zapraszamy przedstawicieli nauk społecznych, w szczególności ekonomistów, geografów i socjologów.

Tom zostanie przygotowany pod redakcją naukową prof. Roberta Rauzińskiego i prof. Bergidy Solgi.

Tom 81 półrocznika będzie nosił podtytuł:

Kościół na Śląsku, który nawiązuje do 500 rocznicy wystąpienia Marcina Lutra i początków reformacji. Tom będzie podejmował nie tylko dzieje kościołów protestanckich na Śląsku, ale również relacje pomiędzy różnymi wyznaniem chrześcijańskimi i ich miejsce w strukturach społecznych w wymiarze historycznym i współczesnym. Do zgłaszania propozycji tekstów zapraszamy historyków, kulturoznawców, ale również socjologów i przedstawicieli innych nauk społecznych.

Tom zostanie przygotowany pod redakcją naukową prof. Piotra Pałysa.

Zainteresowanych opublikowaniem tekstów w tomie 80 prosimy o nadsyłanie ich na adres redakcji do 30 kwietnia 2017 r. Na artykuły do tomu 81 czekamy do 15 września 2017 r.

„Studia Śląskie” to czasopismo naukowe PIN -Instytutu Śląskiego w Opolu, które w latach 2015-2016 na liście czasopism punktowanych MNiSW posiadało 11 punktów. Więcej informacji o półroczniku i wymogach redakcyjnych można znaleźć na stronie internetowej:

<http://studia-slaskie.instytutslaski.com>

XXVI edycja konkursu o nagrodę im. J. i W. Warzyńków

Kapituła Nagrody im. Jana i Wojciecha Warzyńków za najlepszą pracę magisterską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska zawiadamia, iż 30 listopada 2016 r. zakończony został etap zgłaszania prac w XXVI edycji konkursu. Poniżej zamieszczamy wykaz tegorocznych prac konkursowych:

1. Anna Bacik, „Projekt struktury oraz grafiki interfejsu aplikacji mobilnej, będącej turystycznym przewodnikiem po przestrzeni miejskiej Katowic”, Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, promotor: dr Monika Wojtaszek-Dziadusz.

2. Natalia Gabryś, „Stosunki polsko-czechosłowackie w świetle «Dziennika Polskiego» (1934–1939)”, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, promotor: prof. dr hab. Jacek Chrobaczyński.

3. Jakub Gorzkowski, „Średniowieczna Złotoryja na tle historii osadnictwa niemieckiego na Śląsku /Das mittelalterliche Goldberg im Kontext der deutschen Besiedlung Schlesiens”, Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu, promotor: prof. dr hab. Norbert Morciniec.

4. Marcin Klemenski, „Klasztory augustianów

-eremitów na Śląsku w średniowieczu”, Uniwersytet Jagielloński, promotor: prof. dr hab. Krzysztof Ożóg.

5. Natalia Maria Kotrys, „Gruźlica płuc jako problem społeczny Wrocławia w czasach Republiki Weimarskiej (1919–1933)”, Uniwersytet Wrocławski, promotor: dr hab. Joanna Nowosielska-Sobel.

6. Ewa Kreis, „Językowo-kulturowy obraz narodzin i śmierci w gwarze łaskiej”, Uniwersytet Opolski, promotor: dr hab. Lidia Przymuszała.

7. Katarzyna Kukla-Frysz, „Poczucie tożsamości lokalnej i narodowej mieszkańców gminy Pszczyna”, Uniwersytet Jagielloński, promotor: dr Joanna Więclaw-Michniewska.

8. Magdalena Maj, „Tożsamość śląska w perspektywie badań empirycznych”, Uniwersytet Wrocławski, promotor: dr hab. Julita Makaro.

9. Marek Panuś, „Matka górnośląskich zborów. Parafia ewangelicka w Tarnowskich Górach w latach 1742–1945”, Uniwersytet Opolski, promotor: dr hab. Bogusław Czechowicz, prof. UO.

10. Mateusz Szpaczyński, „Dyskurs na temat autonomii Śląska w prasie ogólnopolskiej i regionalnej”, Uniwersytet Jagielloński, promotor: dr hab. Teresa Sasińska-Klas, prof. UJ.

Leokadia Drożdż

Odwiedź naszą stronę

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu

Zespół redakcyjny:

*Joanna Dybowska,
Agata Haas,
Piotr Solga*

Kontakt:

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu
ul. Piastowska 17
45-082 Opole

e-mail: sekretariat@instytutslaski.com
www.instytutslaski.com